

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

IV. Eadem materia discutitur, & idem auctor refellitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

DIALOGUS IV.

De Opinione probabili.

in quo eadem materia discutitur, & idem auctor refellitur.

ANTIM. Tempori adfuit; Pithanophile; te unum praestolabar; sed quæso te ne quos interpellat, secedamus in proximum horum in umbra conledeamus.

PITHANOPH. Quotidiano prudens occurris in modo; mitum enim quam multi, singulis pene interpellant, & multas horas tibi ac tuis Mucoducant, quod certe, ut ingenue fatear, inter amicos patienter fero.

ANTIM. Quid faceres, debitores omnium sum, id quoque instituti à me suscepti, & muneris accedenti ratio exigit, indoles etiam mea eò inclinata à natura comparatum me sentio, ut Musis ceteris temporibus subtraham, quando vel munus necessitas, vel spontanea etiam charitas id potest sed accipe librum, & discussionem susceptam incipiamur.

PITHANOPH. Argumenta illa jam plenè diluimur, hic auctor addensarat, ut sententiam suam ostendat, & quia praedictis argumentis subnectit refutationes illas, quibus nostrarum partium argumenta tolluntur, erit forte opere pretium, huiusmodi positiones in examen vocare, si tamen per te

ANTIM. Per melius est omnino inde quippe illius sententia hoc saltem adminiculo carebit; incipe igitur prome illas, eo, quo jacent ordine, ne quid incautus excidat.

PITHANOPH. Primatio pro nostra sententia spectebatur, quod Christi jugum sit suave & arctum, & mandata ejus gravia non sint; quod etiam humanæ in benigniorem partem semper spectat; quod cum sit quasi moraliter impossibiliter semper probabilior, Deus moraliter impossibilia non jubeat: ad hæc respondet definitio fuisse à Christo, salutis viam arctam esse ac differtam, quæ absolute ac simpliciter, juxta decretum inquisitionis, de quo supra; jugum verò illud esse ac laxæ, non absolute, ac simpliciter; ne Scriptura contradicat, suave, inquam, amanti, nam charitas omnia superat.

ANTIM. In dicto S. Inquisitionis decreto, quod non est decisio fidei, ne unum quidem verbum quæso, quo significetur, definitum esse à Christo simpliciter & absolute, arctam esse viam, secundum quod verò, & cum limitatione, suave jugum esse: simulatur quæso Interpretis sacri, nullam illi reprobationem inveniunt; sed bene intelligunt, arctam esse viam, & suave jugum; arctam quidem, ut jam dixi, si cum summa illa facilitate comparetur, quæ mortales in viam perditionis abeunt; arctam etiam, quia desideria carnis reprimere, tentationes Diaboli superare, & frequentissimas peccandi occasiones fugere debemus, ut saluti nostræ consulamus. Jugum verò suave dicitur, quatenus cum alio jugo

legis antiquæ tantum non intolerabili comparatur, vel quatenus uberiore divinæ gratiæ appulsu delinitum, quasi à facie olei computrescit; igitur & arctam est via, & suave jugum, per comparisonem quadam, quatenus scilicet hoc quidem cum graviore ac duriore, illa verò cum laxiore, seu patientiore comparatur; quamquam utrumque facile amanti, & nihil difficile mitibus, nihil asperum humilibus; unum certe ab altero temperatur; jugum quidem est, sed cum suavitate conjunctum, suavis est, sed nunquam sine jugo, quo subjectionem significat, ac proinde à servandis Dei & Ecclesiæ præceptis neminem eximit, ceterum reliqua suavia & facilia; pari modo arctam est via, quæ ducit ad vitam, via scilicet mandatorum Dei; arctam, inquam, est via, id est, multi obices superandi; quam multa enim salutis nostræ opponunt sese, & arduum, vel arctum reddunt virtutis iter; Christi tamen gratia in vias planas aspera reduxit, & totum iter complanavit.

8. PITHANOPH. Illud porro de legibus humanis, quæ in benigniorem partem inclinant, l. *benignus*, ff. *de leg. & c. final. de transacto*; ita cum Mercoro explicat, ut de infligendis poenis intelligendum sit; at si quod ad poenas, in benigniorem partem leges inclinant, potiori jure, quod ad obligationem culpæ, lex enim quæ est justitiæ regula, poenam culpæ adæquat; si ergo inclinat in mitiorem partem, quod ad poenam, inclinat etiam quod ad culpam, vel obligationem culpæ; qui vult enim effectum, vult causam; nec aliam explicationem Doctores admittunt.

9. ANTIM. Ita est; cum enim lex omnis liget, ut ajunt, si nimium stringat, non ligat tantum, sed torquet; unde juxta sanctum naturæ institutum, & commune pronunciatum, in summo strictissima significationis rigore non sunt accipiendæ, sed mitius & benignius; ligant sanè atque obligant; non tamen ita laxo, vel arcto nodo, ut vel inde minime ligere, vel inde torquere potius, quam ligare censentur; est modus in rebus, & medium veniunt beati; itaque nec summus ille rigor tenendus opinionis probabilioris, qui reverà quantus sit, vix ac ne vix quidem dici potest; paucas enim, & fere nullas opiniones verè ac certò probabiles habemus, de quibus constet, ultra probabilior censenda sit, v. g. utrum liceat sequi opinionem minus probabilem, dico, illam esse probabilior partem, quæ asserit; Adversarii verò illam, quæ negat, utrum dubium votum teneat; dico, esse illam, quæ negat, illam verò illi, quæ asserit; utrum lex dubia obliget. Auctor dicit, eam partem probabilior partem esse, quæ asserit; ego verò, illam, quæ negat; utrum pactum trium contrarium sit usurarium; Adversarii probabilior tenent, usurarium esse, ego minus probabile, idem prorsus in aliis; quid ergo faciet anceps animus; si enim teneor ad probabilior partem, quamvis hæc probabilior à me reputetur, mihi tamen restat aliquod dubium, cum oppositam alii probabilior partem esse dicant; quid faciam miser in his angustiis? in quibus hinc & inde peccandi necessitas quædam imminet.

10. PITHANOPH. Auctor argumentum retorquet; dicit enim difficilius esse operæ, probabilem ab improbabili discernere, ut vel ipse Caramuël fatetur à Barone relatus.

11. ANTIM. Noli quæso citare Baronem, cujus fides adeo mihi suspecta est, cum eam centies & milies prostituerit; quod verò ad Illustrissimum Caramuëlem spectat, hominem vereor, sed omnes illius assertiones defendendas non suscepi, quod ad rem spectat,

spectat, sumus in alia navi; nec enim de probabilitate dubitare possumus, qui ce tam dumtaxat probabilitatem in praxi admittimus, & tantum probabilem reiicimus; unde profecto non sumus in ancipiti, nec dubitare possumus, an sit probabilis, uti adversarii jure dubitare possunt, an sit probabilior; & non difficilis est opera, homini docto, certo probabilem ab improbabili, vel probabiliter tantum probabili distinguere; si enim auctores omnes alicujus nominis probabilem esse fateantur, licet illorum aliqui, etiam multi oppositum sequantur, quia forte probabiliorem esse putant, certum est moraliter, probabilem esse; dixi auctores alicujus nominis, ut omittam quilibet; sunt enim aliqui, eorum praesertim, qui solo factionis studio ducti scripserunt, quorum nulla auctoritas censenda est in foro Prudentum.

12. PITHANOPH. Omnes igitur auctores prius legendi sunt; quod certe gravissimum onus reputatur; nempe, ut quis sciat, ab omnibus auctoribus aliquam opinionem probabilem censeri.

13. ANTIM. Non quidem omnes, sed praecipui, ab his enim reliqui laudantur, his praesertim temporibus, quibus pro more, paginae allegationibus implentur. Praeterea, nequidem auctores omnes praecipui legendi sunt; statim enim vir doctus, ponderatis rationum momentis, quibus aliqua opinio innititur, judicat esse gravia, aut levia; imò si dubitat, an sint gravia, dubitat, an dicta opinio sit probabilis; itaque licet ea motiva ea non sint, quae sufficiant ad certum assensum dictae opinioni objectivae praebendum, & ad rapiendum intellectum, v. g. ad cognoscendum evidenter, pactum trium contractuum usurarium non esse, intellectus tamen certo cognoscit, dicta motiva esse gravia, ac proinde sufficientia, ad prudentem assensum, ex quo, ut vides, cessat difficultas; accedit, quod vir doctus statim explorat, an sit aliquod motivum grave, quo adstrui possit, dictam opinionem esse improbabilem, si enim nullum est, certum est, probabilem esse, cum jam adsit motivum grave sufficiens ad prudentem assensum, ut autem eo redeat, unde paulò ante deflexit oratio, prudens quaedam mediocritas, ut in ceteris humanae vitae officiis, ita etiam in hoc adhibenda est, unde nec summus ille rigor, qui ad probabiliorem semper obliget, admittendus, nec summa illa relaxatio toleranda, quae omnes & singulas opiniones utcumque, nimirum probabiliter tantum probabiles, ad praxim admittit, utraque extremitas displicet, illa quidem, quia ipsi repugnat conscientiae, quae certo judicat, abesse peccatum ab usu opinionis, minus quidem, ac certo probabilis, cum tamen ille rigor inculcet conscientiae peccatum in dicto usu inesse, haec verò, quia relinquit dubiam conscientiam, id est, cum formidine, ne peccatum in sit, nos media quadam & tutissima via incedimus, nam & nimiam illam laxitatem castigamus, quia nullam opinionem, nisi certo probabilem in praxi admittimus, ac proinde conscientiam certam habemus, & nimirum illum rigorem temperamus, quia minus probabilem licitam esse dicimus, quotiescumque certo probabilis est.

14. PITHANOPH. Rides, Antime, si auctoris verba tibi recitarem, vult enim opinionem probabilem esse probabiliorem, respectu improbabilis, & opinionem probabilem esse mediam, inter probabiliorem, & improbabilem, vix enim percipio, quid sibi velit: nam probabilis & probabilior dicuntur respectu ejusdem objecti, & partium contradictorium, v. g. votum dubium non obligat, votum du-

bium obligat, en tibi duas tantum propositiones, vel utraque probabilis, vel utraque improbabilis, vel altera certa, & altera improbabilis, si utraque probabilis, vel aequae, vel altera probabilior, quo reverà casu probabilis cum improbabili confecti non potest, sed tantum cum aequae probabilis, si utraque aequae probabilis, vel cum probabiliore, si altera probabilior, si utraque improbabilis, nulla comparatio cum probabili, vel probabiliore institui potest; si altera certa, nulla etiam cum probabiliore, vel minus probabili; unde non video, quid sibi velit.

15. ANTIM. Quid amabò sibi veller, cum repugnancia loquatur; nunquid enim non repugnat, probabilem esse probabiliorem respectu improbabilis? si enim altera contradictorium est improbabilis, alteram probabilem esse repugnat: nam vel est certa, vel forte improbabilis; deinde repugnat, probabilem esse probabiliorem non probabili; viden, quò tandem falsitas.

16. PITHANOPH. Non bene intelligo id, quod dicis; si altera est improbabilis, alteram probabilem esse repugnat: nam vel certa, inquis, vel improbabilis, quod certa sit, intelligo; v. g. si haec, *votum dubium non obligat*, certa est, altera nimirum haec, *votum dubium obligat*, est improbabilis, & vicissim; non video igitur, quomodò dixeris, illud vel improbabilis.

17. ANTIM. Itane verò tibi excidit, quod paulò ante dixeris; nimirum, utramque partem improbabilem statui posse.

18. PITHANOPH. Memini, in dubio scilicet perfectè negativo, v. g. *sint haec duae, astra sunt paria, astra non sunt paria*; neutra est probabilis, utraque igitur improbabilis, sed cur illud forte addisti.

19. ANTIM. Haud absre, meo quidem iudicio; quia propriè loquendo, non sunt opiniones, opinio enim opinandi actum dicit; hic verò opinari non possumus, quia nullum prorsus motivum affulget; opinari autem sine motivo, nequimus; unde dixi forte, quare si utraque pars est verè & propriè opinio, potius dicerem, stante altera improbabili, alteram certam esse, sed perge.

20. PITHANOPH. Reliqua responsionis omitto, quae potius ad piam meditationem & concionem quam dissertationem Scholasticam reducenda sunt; dicit enim, prudentem virum difficultate terri non debere; praesertim cum aliae multae sint difficultates, v. g. in discutienda conscientia, in eliciendo contritionis actu, &c. quibus opera nostra meritoria & preciosa evadunt; ad quid porro haec? quasi verò multas difficultates esse, negemus, in vita Christiana instituenda, in temperandis affectibus, in frandis cupiditatibus, castigando corpusculo, aliisque humilimodi; sed haec quid ad rem? admittimus, amplectimur, osculamur, pro Christi amore, difficultates illas, quas divina fide docemur, admittendas esse; sed cum nimirum illum rigorem, seu verius lenitiam & carnicinam conscientiae, pauci aliquot Neoterici, not omnes, ad maximam animorum perturbationem, quo aine, Deus scit, inducere voluerint, quae nec divina fides, nec gravis ratio, nec Doctorum hominum consensus persuadent, jure ac merito repugnamus, pro antiquo usu retinendo. Sed his omisissis, ad secundum argumentum ductum à trito illo axiomate, qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur, ita respondet, in primis, axiomata negari posse; quia non sunt articuli fidei, citatque in hanc rem dici de omni, dici de nullo, & quae sunt eadem

Secundò illud tantum ea casu ad-
probabile illud sit pro lege.

ANTIM. Ab hoc ultimo incipio, quod serium
est quia prima illa per jocum dici, putarem, cum
eius indicula sunt; & liberè dico, distinctionem
adversarii nostri toties decantatam, qua
dicitur opinionem verè ac certò probabilem stare
vel contra legem, inanem, futilem & chi-
cane esse, ac fieri non posse, ut opinio sit verè
certò probabilis, & contra legem, unum enim
ex his intrinsece aliud excludit; nempe si lex ali-
qua est, nullum esse potest rationabile motivum,
quod eam esse persuadeat; si enim lex est, eo ipso
certum est, & nullum motivum facere potest, ut sit
certum.

PITHANOPH. At si lex dubia sit, id est, dubitari
an lex sit, in hoc quippe casu adversarii nostri
quæritur.

ANTIM. Lex dubia non obligat, ut centies di-
citur, & est communis sententia, ut docent Henri-
quez, lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. in comment.
de Suarez, tom. 5. in 3. p. disp. 40. sect. 5. num. 15.
p. 1. 2. disp. 12. sect. 5. num. 7. ubi dicit, generalem
regulam, legem dubiam non obligare; Sanchez,
de Moralibus, cap. 10. num. 32. V. l. lobos tom. 1.
disp. 1. sect. 21. num. 4. Eman. Sà verb. dubium,
in 2. Salas tract. 8. disp. unic. sect. 25. num. 258.
Castro Palao tract. 1. disp. 3. punct. 7. num. 1. & 2.
in lib. 1. tract. 4. c. 20. num. 4. & multi alij; ratio
est, quia dicitur alia, quia causa incerta, certum esse
videtur, certam obligationem non parit; neque
incertum officium.

PITHANOPH. Semper miratus sum, Patrem
dilectum, alioquin satis æquum, & à probabilibus o-
mnibus non valde alienum, in hoc tamen re-
gula, cum dicitur sentiat, legem dubiam obli-

ANTIM. Alij etiam non pauci mirantur; ego
non miror, quia Vasquez considerat hominem
solum, utrumque suspensum, absque ullo
dubio, cum hoc præcisè dubio, an lex sit, aut non
sit, quod idem est, an peccatum infit, aut non
sit, hoc enim dubio Vasquez intelligit, ut patet;
de profecto rectè sentit, quia posito dumtaxat
dubio, negativo scilicet, absque alio iudicio
certo, si faciam illud, quod per legem dubiam
est, aut de quo dubito, utrum eo lex extendat
operor cum conscientia verè dubia, dubio scilicet
negativo, ut dixi, quod est propriè dubium; &
Vasquez, in hanc sententiam, quod scilicet
voluntas ex duobus æqualiter propositis, unum
non valeat; quæ certe principia cum falsa
sunt, utrum esse non debet, si doctissimum illum au-
thorem induxerint, ad falsum ex falsis deducendum;
ita rem se habere mihi persuadeam, illud
dixisse ceteris, quod habet; disp. 6. cap. 3. num. 8. in
2. nullum ex scriptoribus Scholasticis à se in-
veniri, qui oppositum asserat; imò præse dicit
illud, quando dubitatur, utrum sit lex aliqua, an
non, & solum agitur de periculo peccandi; igitur
conscientia dubia tantum loquitur; dubia, in-
quies, dubio illo negativo; nulla scilicet aff, gente
probabilis luce, qua dubium illud abigatur; alio-
quin nunquam dixisset, nullum esse, qui sentiat, le-
gem dubiam non obligare; cum reverà negari non
possit, quin hæc sit opinio valde probabilis, imò
certè probabilior opposita & communior, si ve ra-
tionum momenta, si ve Doctorem, qui stant pro illa,
auctoritatem ponderemus; Suarez, Sanchez, Hen-

riquez, Castro Palao, Layman, & c. aliis profectò post
ponendi non essent; si ergo constet, esse opinionem
probabilem, Vasquez negare non poterit, juxta sua
principia, quæ habet disp. 62. cap. 4. ubi asserit, pos-
se quem sequi opinionem minus probabilem, & mi-
nus tutam, id est, supposito falso illo fundamento,
quod quis probabili, saltem creditæ, adhærere que-
at; unde juxta hunc auctorem, potest quis, dum pro-
babiliori adhæreret, sequi in praxi, aliorum minus pro-
babilem, sed de his latius.

26. PITHANOPH. Pergratum certè mihi accidit,
rescere ex te, quomodo utraq; Vasquis sententia con-
ciliari possit; illud certè principium, circa libertatis
usum, hominem illum, alioquin doctissimum, ad
eas conclusiones eliciendas obtrinxit; quæ à ceteris
reprobantur, uti & principium, ex quo sequuntur;
& verò libera voluntas eligere potest majus, minus,
& æquale bonum, quando de finito bono agitur,
& intellectum determinare potest, ad præbendum
assensum probabiliori, æquè ac minus probabili; ita-
que cum proponatur voluntati hæc opinio, ut pro-
babilis, lex dubia non obligat, voluntas ad præben-
dum assensum, intellectum determinat, qui etiam
certò judicat, illius usum, licitum, honestum &
prudenter esse; unde hic non agitur de pericu-
lo peccandi; Vasquez igitur de hoc casu non
loquitur, sed quærit, diuè primam responsionis
partem.

27. ANTIM. Nesciebam profectò, axiomata ideo
negari posse, quia non sunt articuli fidei; miseri
Geometræ quid tandem vos, si à quopiam axi-
omata vestra negentur; adducit autem in hanc
rem tria axiomata, dictum de omni, dictum de nul-
lo, & quæ sunt eadem, & c. sic opponit contra pri-
mum, quiddam affirmatur, inquit, de universali di-
stributo, v. g. de homine, non affirmatur de singu-
lis, v. g. de Petro, Paulo, & c. nam de homine affirma-
tur, quod sit species; quod tamen de Petro, vel
Paulo dici nequit; fallit igitur hoc axioma; sed
quæro, te illud subjectum Homo, de quo prædicatur
species, estne universale distributum? an forte dici
potest omnis homo est species? pari modo contra
dictum de nullo opponit, negatur de homine, in-
quit, universaliter distributo, quod sit individuum,
quod tamen negari non potest de Petro, Paulo, & c.
itane verò hæc propositio universalis, nullus homo
est individuum, vera esse, aut dici non potest? sed
per jocum ab eo dicta esse, mihi facile persuadeo;
opponit deinde contra illud tertium, quæ sunt eadem,
& c. quod primum omnium esse dicit, & duo illa
prima in eo fundari: Pater, inquit, & Filius sunt
idem cum divina essentia, non tam inter se; addit
alia exempla, præsentia & futura sunt præsentia æter-
nitati, non inter se; duo sunt socij, vel amici uni
tertio, non tamen inter se; falsum est primò, illud
axioma omnium primum esse; cum ne Aristoteles
quidem illius meminerit in analyticis, ubi duo illa
dumtaxat præmisit, quasi duo certissima principia,
quibus artem analyticam, quam geometricè demon-
stravit, inædificaret; de illo tertio in topicis tantum
meminit; unde facile crederem, ad illud tantum re-
ducitur syllogismus expositivum; Petrus est homo,
Petrus est albus, ergo aliquis homo est albus; nam
aliquis homo, & aliquis albus sunt idem cum Petro,
ergo sunt idem inter se; ad illud verò à Trinitate peti-
tum, respondeo, Patrem & Filium non esse idem cum
essentia, ut sic loquar, distributa, id est, ad æquatè
sumpta; ad illud de æternitate, nec præterita, nec
futura sunt ad æquatè præsentia æternitati; deinde
princi-

principium ad aliud genus, nempe ad tempus, locum, traduci non debet: nam Petrus est praesens Deo, item Paulus, licet hic absit à Petro, ad quantitatem optimè traducitur; nam quæ sunt æqualia uni tertio, sunt æqualia inter se, quod est Geometricum; sed frustra in his, transi ad alia.

28. PITHANOPH. Tertium argumentum ex eo petitur, quod Sedes Apostolica in concedendis dispensationibus sequatur aliquando opiniones minus probabiles, ita soluitur. 1. Negando, quia Clemens V. in Concilio Viennensi testatus est in decreto fidei, se amplecti probabiliorem. 2. Quia jus Canonicum seu Pontificium probabiliora tenenda esse, praescribit. 3. Quia in dict. S. Inquisitionis decreto declarat, sibi duplicere modum illum opinandi aliquorum, ex quo via salutis redditur laxior, quia ex eo fit, quamlibet opinionem reddi probabilem.

29. ANTIM. Argumentum hoc odiosum est, & ad invidiam; quare ab illo abstineo; quamvis multi auctores non desint, qui dicant, esse minus probabile, quod Papa dispensare possit, v. g. super matrimonio rato, non consummato, super primo gradu affinitatis, ex copula licita, in linea directa, & alia huiusmodi; sed omitto, praesertim cum argumentum istud nihil probeat; nemo enim negat, quin Papa peccare possit in usu suæ potestatis, etiam spiritualis; illud quod habet de Clemente V. non facit ad rem; quia eo loco non agitur de opinione morali, sed de fidei dogmate, quod non jam probabilius, sed omnino certum esse, necesse est; illa porro vox *probabile* apud antiquos idem significat, quod *rationabile*, receptum, authenticum, ut multis exemplis confirmare possem, si res postularer; falsum est etiam iure canonico prohiberi minus probabilia; sed tantum certum incerto preferendum, & tutum non tuto; opinio enim verè ac certò probabilis tuta est, & certam conscientiam relinquit; illud demum quod subnectitur, hunc modum opinandi, discipulis Alexandro VII. ex quo via salutis laxa redditur; addere debuit, & animarum perniciem infertur, & disciplina Christiana relaxatur, seu pervertitur, & ab Evangelica simplicitate alienus est, & morum corruptela inducitur; quisnam porro ille modus est? ille, inquit, ex quo fit, *quamlibet opinionem, etiam improbabilem*, probabilem fieri; iure profectò hic modus Alexandro displicuit, & mihi summopere displicet; ille non est bonus, non est noster, quia nullam opinionem admittimus, nisi quam certò constet, esse probabilem, id est, gravi & rationabili motivo fretam, usui, sensui Ecclesiæ minimè contrariam, & is argumentis non impugnata, quæ faciliè solvi ac dilui non possint; abutitur sanè sanctissimi Pontificis auctoritate, quisquis eam ita proficit, atque traducit; ita prorsus aliqui auctoritate Augustini, & Hæretici auctoritate Scripturæ? jam ante dixi, nunquam Ecclesiæ damnabit usum opinionis verè ac certò probabilis, nec etiam, ut mihi facile persuadeo, unquam damnabit; reponere possem, non sine fastidio, non decretum S. Congregationis, sed Constitutionem Apostolicam, in qua non damnantur, qui regulam morum à vera & certa probabilitate petitam configere non dubitarunt, sed perge.

30. PITHANOPH. Quattum argumentum ex eo petitur, quod actio certò licita esse possit, licet objectum illius sit tantum probabile; hoc autem negat, & vult, esse moraliter certum; nempe, ut ait, opinio probabilior est moraliter certa, sed jam supra hoc refutasti.

31. ANTIM. Ita est, qui sic loquitur, nescit quid dicat; involvit enim repugnantia; & verò nonnunquam accidit, ut opinio probabilior, mutans circumstantias fiat æquè & minus probabilis, ut ipse auctor fatetur, pag. 130. igitur opinio probabilior non est moraliter certa; quia illud est moraliter certum, quod licet absolute loquendo, aliter esse possit, nunquam tamen accidit, ut aliter sit; itaque non video, cur opinionis verè ac certò probabilis, cuius assensus est certò prudens, & electio certò prudens, ex ipsa definitione, usus etiam certò prudens & licitus esse non possit, imò non sit, sed hæc à nobis accuratissime demonstrata fuerunt.

32. PITHANOPH. Quintò venit ad Achillem nostrum, inquit, nempe jam est communissima sententia, conscientiam certam esse debere, id est, iudicium illud practicum certum, quod scilicet iudicamus, peccatum non inesse, & quod sequitur ex illo iudicio speculativo, quo iudico, aliquam opinionem certò probabilem esse; sed negat, sequi auctor, & statim ait, hoc esse miserum effugium; meo iudicio, unum te petit Adversarius; quare hæc paulò accuratius discutienda; sustinebo igitur personam, tu verò tuam; nego igitur ab intellectu cognoscente motiva utriusque sententiæ, formari posse illud iudicium practicum, quod usus minus probabilis non sit peccaminosus.

33. ANTIM. Bene est; nihil quæso intactum relinquamus, quandoquidem de me agitur; nam si erro, cupio dedoceri: in primis igitur dare non possum, effugium illud esse, & multo minus miserum effugium; sed meram reputo demonstrationem; si enim certum est opinionem esse probabilem, certum est gravi & rationabili motivo niti, nimirum sufficiente ad prudentem assensum; igitur certum est, esse prudentem assensum, & prudentem electionem, & prudentem usum, ut demonstravimus in primo & secundo congressu; ac proinde nullo modo peccaminosum: demonstratio igitur est, non effugium; igitur negari non potest, formari posse iudicium illud practicum, quo certò iudico, usum illius opinionis peccaminosum non esse, etiam si intellectus cognoscatur motiva utriusque sententiæ; probabilioris quidem gravius, & minus grave, minus probabilis, unde rectè iudico, usum utriusque prudentem; primæ tamen prudentiorem, & secundæ minus prudentem; nihil autem ad prudentiorem me obligat; sicuti nec ad melius: in hoc autem opinor, hallucinari, quod credas, minus grave destrui à graviore, quod falsissimum esse, jam dixi; superat quidem, at non destruit; uti majus pondus superat, vel attollit minus in libra, non destruit: ponamus exempli gratia motivum probabilioris esse grave ut 5. & minus probabilis, grave ut 4. motivum hujus se habet ad motivum illius, ut 4. ad 5. ergo ut hoc restat grave ut 5. ita illud grave ut 4. sed grave ut 4. est sufficiens ad assensum prudentem ut 5. ut enim gravitas motivi suscipit magis & minus, id est, major est, vel minor, ita prudentia assensus, vel electionis, vel usus, major, vel minor est, sed hæc sunt perspicua.

34. PITHANOPH. Rationes moventes intellectum ad formandum tale iudicium, sunt merè probabiles; non possunt igitur generare iudicium certum, ad quod, uti præmisit, ad conclusionem, comparantur.

35. ANTIM. Erras, Pithanophile, erras; motivum illud grave, ut jam sæpe dixi, ad iudicium speculativum,

probabile tantum movet; unde opinio probabilior dicitur; in hoc conveniunt omnes, sive opinio probabilior, sive æquæ, aut minus probabilior; et judicium illud, quo judico illam opinionem esse probabilem, seu motivum illud gratum esse certum: itemque illud, quo judico electionem, vel usum talis opinionis esse prudentem; unde certum sequitur ex certo; si enim certum est electionem esse probabilem, certum est usum esse prudentem: est sanè quod mirer, hæc opinio jam olim diserte explicata minus intellecta

PITHANOPH. Rationes firmiores partis opinionis trahunt intellectum ad se; illum igitur retrahunt minus probabili; igitur impediunt judicium

ANTIM. Nego antecedens, & utramque consequentiam; nempe intellectus ab objecto obscurè percipito non trahitur, non rapitur, non determinatur, vel se ipsum determinat, sed à voluntate determinatur, sive ad probabiliorem, sive ad minus probabilem; modo enim si motivum sufficiens ad prudentem assensum, sive magis, sive minus grave, vel minus pro sua libertate, aliis motivis ducta, tam commutare potest intellectum ad minus, quam magis probabilem; nec unum motivum impedit, sed trahit aliud; deinde cum æquæ certum sit unam esse probabilem atque aliam, tam certum est usum esse prudentem, quam aliterius, id est, tam ex informiditatem & periculum peccati in electione, quam in electione alterius: unde momentum aliud gravius facit quidem, ut assensus sit prudenti, electio prudentior, usus prudentior: non tam facit, quin momentum alterius partis sit gravius, minus grave, & assensus prudens, licet minus prudens; unus demum prudens, quamvis minus

PITHANOPH. Supponis, intellectum in illo non suspendere attentionem & advertentiam ad utrasque fortiores partis oppositas, quod dici non potest, alioquin mutaretur questio; immo intellectus attendendo circumspiciens non esset.

ANTIM. Hoc certe non suppono; sed voluntate partis motiva intellectui assurgere; qui non rapitur, nec se ipsum determinare potest, ut dixi; sed libertas voluntatis est, pro nutu, utram partem eligere, & intellectum ad illam trahere.

PITHANOPH. Sed quanta molis & difficultatis, mi Probabilista (utor enim illius verbis) duo judicia certa formare, immo tria, eaque certa; nam est judicium certum de probabilitate, item aliud certum, quod usus opinionis probabilis sit prudens, honestus & licitus, atque speculativum; tertium denique certum ethicum, quod usus hujus opinionis sit prudens, & tota ista certitudinum machina in sola proportionate rationum, quibus tua isthæ sententia tenetur, superimposita fundatur, & stat; nunquid levis est, illud onus intolerabile, quod advertendo obijci? cum tamen maxima difficultas sit, & non Herculeus labor, hujusmodi actus reflexos, & triplicata judicia dignoscere; distinguere, & judicare; hoc nec est illud jugum suave & onus moderate aditus: ut enim unam rejicias moralem certitudinem probabilioris, de honestate objecti, & quæ communiis, eamque per actus reflexos;

At profectò, me judice, antiquiores Probabilistæ, qui in hujusmodi certitudinem angustias minime concipiant se; & intrepidè ac magistraliter sustinent opinionem probabilem de honestate objecti satis esse, ad operandum licitè, longè majore claritate & soliditate procedunt, licet ex alio capite coarctentur.

41. ANTIM. Sustinui patienter, subrisi dumtaxat, quis enim risum ad hæc teneret? Sed ad rem, mi homo; ante omnia nego à me tria judicia certa statui, cum duo sint satis; nempe judicium de probabilitate & judicium illud practicum; utrumque hoc enthymemate, certum est esse probabilem; igitur certum est usum illius esse prudentem; illud enim universale, omnis opinionis certò probabilis usus est prudens & licitus supponitur, eoque semel statuto in universum in talibus singularibus accersendum ultra non est. Sed demus, hæc tria judicia intervenire; nunquid etiam in tua totidem interveniunt; quamquam duo falsa, & alterum dumtaxat probabile; primum est hoc, *omnis opinio probabilior est certa moraliter*; quod falsum est; nisi enim hoc statuas, unicum tuæ sententiæ fundamentum prorsus; dixi autem esse falsum, idque notoria falsitate; implicat enim eandem opinionem esse probabilem & certam; secundum est, *hæc opinio est probabilior*, quod est tantum probabile, saltem ut plurimum, cum alii affirmant, alii negent; deinde fieri potest, ut nova lux novæ rationis, declarationis, &c. ad vestra parti accedat, qua fiat, ut illa probabilior esse desinat; igitur ad summum, secundum illud judicium est tantum probabile: tertium est conclusio, *ergo hæc opinio est certa*, quod falsum est; quia conclusio sequitur debiliorem partem; immo dato etiam, & non concessò, secundum judicium certum esse, tertium adhuc falsum est; unde vides, quam belle ratiocineris.

42. PITHANOPH. Sed omittis judicium illud tuum probabile, quod est ipsa opinio probabilis.

43. ANTIM. Non omitto; quia licet intervenire possit, non est tamen necessarium, cum sit satis judicium certum de probabilitate; in tua etiam sententia, intervenire potest, illud enim, ut vides, non recensui; imò in tua necessariò requiritur judicium practicum, seu dictamen rationis, sine quo nunquam operamur, hoc nimirum, *usus talis, vel talis opinionis honestus est, & non peccaminosus*, quod supponit aliud universale, nempe hoc *omnis opinio probabilior, vel certa habet usum honestum*; unde quinque judicia tibi necessaria sunt, & quia minor præmissa hujus secundi argumenti, vel est falsa, vel tantum probabilis, judicium tuum practicum, vel falsum est, vel tantum probabile, cum tamen conscientia certa esse debeat; sic enim procedit argumentum, *omnis opinio probabilior & certa habet honestum usum; sed hæc est probabilior & certa, ergo habet honestum usum*, minor est falsa; quatenus certa esse dicitur, & probabilis, quatenus probabilior, vides, quò tandem tua illa certitudo moralis. Præterea, falsum est, hæc duo mea judicia esse actus reflexos, quis hoc unquam somniavit? falsum est, quod fundentur in sola probabilitate rationum, nam licet opinio probabilis fundetur tantum in sola probabilitate rationum, quò ad veritatem objecti; seu opinionis objectivæ, non tamen quò ad probabilitatem, nempe certa esse potest probabilitas, licet incerta veritas; & hæc propositio categorica, *factum irium contractuum non est usurarium*, potest esse tantum probabilis; ac proinde incertæ veritatis, quamvis

hæc;

hæc, quæ modalis est, probabile est pactum erium contrarium non esse usurarium, sit certa; & absurdum dictum est, hanc certitudinem fundari in sola rationum probabilitate; quare Pithanophile revocare debueras in memoriam tuarum modalium leges; nempe hæc *paries est albus*, est propositio contingens, hæc verò est necessaria *contingens est paries esse album*, quod verò ad maximam illam difficultatem & laborem Herculeum spectat, monstra & chimæras haud dubiè tibi fingis; statuto enim semel illo iudicio universalis, quod scilicet omnis opinio certò probabilis habeat prudentem usum, quod per se notum est, nam illam dumtaxat probabilitatem agnosco, quæ fundatur in gravi motivo, & illud tantum motivum gravè esse, dico, quod sufficit ad prudentem assensum, ac proinde ad prudentem electionem & prudentem usum, quamquam unus assensus alio prudentior esse possit; quemadmodum unum motivum gravius alio esse potest; unde si certum est, esse gravè motivum, certum est, esse prudentem assensum, & prudentem usum, statuto igitur semel iudicio illo, quod adeò facile statuitur, cum sit evidens, illud ultra repetere, vel accerere, necesse non est, igitur ubi mihi constat, certò hanc opinionem esse probabilem, sive magis sive minus, quod facile habetur à viro docto, ut supradictum est, constat etiam certò, illius usum prudentem & honestum esse, quam amabò hic difficultas, quæ augustiæ & solvere igitur debueras meas rationes, quod certè difficilioris operæ fuisset, non verò declamationes ingerere, quod dicis de antiquioribus probabilistis, mihi non adversatur, sustinens illi, opinionem probabilem de honestate objecti satis esse, quishoc negat? idem dico: addo tantum præter opinionem, requiri iudicium prætium certum, non certè de objecto illius opinionis, sed de usu illius: quod omnes probabilistæ, si non expresse, saltem tacitè tenent, ut de Sanchez & Vasquez, in secundo congressu ostensum est; item iudicium certum de probabilitate, quod etiam omnes admittunt, præter unum & alterum: laudavi auctores pro utroque in primo congressu, ad junxi aliquos in secundo, quid quæso in hoc tam graviter peccatum est? Sed pergamus.

44. PITHANOPH. Sextum argumentum ex eo ducitur, quod is, qui sequitur minus probabilem, sed tutiorem, non agit imprudenter: Respondet 1. auctor utramque stare pro lege, ac proinde mutari statum questionis. 2. Respondet, agere imprudenter per excessum, non per defectum, sita est enim prudentia, uti & aliæ morales, inter duo vitia, unde hic non esset temerarius, inquit, sed scrupulosus, & quodammodo ridiculus.

45. ANTIM. Ridiculus igitur Vincentius Baro, qui vult, tutiorem, licet minus probabilem, probabiliori anteposendam esse, idque ut dogma certum & inconcussum apud Dominicanos adstruit, ridiculus Cajetanus, qui hoc etiam dicit, licet aliqui aliter illum explicent, item ridiculi multi alii, qui tenent, tutiorem etiam minus probabilem anteposendam esse, nemn igitur ridiculus, aut scrupulosior dicendus est, qui tutiorem sequatur, modò illa sit verè certò probabilis, quia reverà prudenter agere censetur, ut constat ex dictis, unde rectè concludit argumentum, si prudenter ago, quando sequor opinionem minus probabilem, sed tutiorem, non quidem qua tutiorem formaliter, cum opposita sit formaliter tuta, imò æque tuta, sed qua probabilem, reverà non te-

neor ad probabiliorem; prima responsio nullius momenti est, tum quia neutra est contra legem, si utraque est certò probabilis, tum quia si tutior & minus probabilis & stat pro lege, opposita stat pro libertate & contra legem, juxta hujus auctoris principia, ut perspicuum est, ponamus enim duas istas, *votum dubium obligat, votum dubium non obligat*; sit prima tutior & minus probabilis, illa haud dubiè stat pro voto, hæc, contra votum, malè igitur respondet, utramque stare pro lege.

46. PITHANOPH. Septimum argumentum ita procedit; possum opinari, id est, assentiri opinioni, etiam minus probabilis, igitur ea possum uti; antecedens patet; quia minus probabilis motivum grave semper remanet, nec enī destruitur à graviore, quod probabiliori competit; alioquin hæc esset absque ulla formidine, igitur evidens, sed auctor negat antecedens, vulgèque motivum illud destrui, & ultro concedit, probabiliorem inde certam & evidentem evadere.

47. ANTIM. Hæc jam supra ut repugnantia rejecimus, restare autem illud motivum, nihil est aliud, quàm cognosci, ac verè cognosci tale, quale est, grave igitur, si reverà grave est; item aliud gravius, etiam ut gravius, quasi verò paries non refter albus, licet sit alius magis albus; & homo doctus, licet sit alius doctior, superat quidem gravius, nimirum in gravitate, sicut magis albus, in albedine, & doctior in doctrina, non tamen intensior qualitas destruit remissiorem, sed hæc sunt trita & notoria, vel ipso usu, & de iis jam supra plusquam abundè, hoc tamen argumento uti nollem; tum quia non desunt etiam à nostris partibus, qui sentiant, assensum ab intellectu minus probabilis præberi non posse, quod tamen falsum esse, supra diximus; tum quia citra culpam, intellectus assentiri potest probabiliter tantum probabilis, cujus tamen usum illicitum esse, tenemus, & hæc quoad hoc sufficiant.

48. PITHANOPH. Octavum argumentum tale est; opinio probabilis tollit omne dubium de honestate actionis, quæ non pendet ab honestate, seu veritate objecti, sed à probabilitate, multa sanè responderet auctor, quæ nescio, an tuo calculo donaturus sis; 1. Iudicium illud prætium certum non distinguit à dubio, seu iudicio speculativo de honestate objecti. 2. Iudicium certum de probabilitate haberi non posse. 3. Etiam si habeatur, non prodesse. 4. Immo potius obesse, quia eo ipso, quod certam reddit probabilitatem, certam reddit formidinem, & periculum peccati, unde infert, admittendam potius esse certitudinem honestatis objecti, quàm probabilitatis. 5. Addit idem in hac controversia evenisse, quod accidit olim in controversia gratiæ, Catholicos inter & Pelagianos; negabant initio isti divinam gratiam, sed deinde argumentis constricti, admiserunt aliquam gratiam, nimirum donum legis, Prophetarum, &c. at non erat controversia de hac gratia, sed de gratia Christi, pari modo, negarunt initio Probabilistæ certitudinem de honestate objecti, ad operationem licitam, necessariam esse, sed nonnulli nuper rimè (se unum intelligit) validissimis argumentis constricti, fassi sunt, certitudinem aliquam requiri, non quidem de honestate objecti, sed de probabilitate dictæ honestatis; quid nos, ad hæc, inquit, instamus, urgemus, non istam certitudinem, de probabilitate honestatis objecti, sed de ipsa honestate desideramus.

49. ANTIM.

ANTIM. Cuncta hæc nullo negotio refello; primum quidem falsissimum est; idque perspicue, ex ratione, nam iudicium ipsum speculativum de honestate objecti est ipsamet opinio probabilis; iudicium vero practicum ab ea distinguitur; quia pro opinione non habet dictam honestatem objecti, sed habent diversa objecta; huc semper impingit, cum ius fuerit; secundum etiam aliam est, ut constat ex dictis; & miror à viro, alioquin doctrinam illud additui; immo ad hominem; si vult probabilem certam esse, quo ad objecti honestatem, potiori iure, certa erit, quoad probabilitatem, cum scilicet multi negent, dictam veritatem, cum illi omnes, qui oppositæ adhærent, cum tamen nullus neget probabilitatem; sed pudet, hoc doctrinæ vestire, tertium etiam falsum est; quod enim ad habendum iudicium practicum certum, ut jam dixi; nempe si certum est, esse probabilem opinionem, certum est, illius usum esse propter certum falsissimum est; quia certum quidem reddit formidinem, cum assensu propter certam conjunctam, in iudicio scilicet speculativo nihil tamen inducit formidinem in iudicium practicum, quod scilicet est de alio objecto; nempe opinio probabilis: quod ad quantum attinet, vellem, ipse omittit, nihil enim nobis est in Pelagianis; reponere possem; sed sustineo, tamen esset; Interiori gratiam Pelagiani aperte negant; eam semper Augustinus & doctores catholici adstruxerunt, quod autem dicit, à nobis negatam fuisse certitudinem de veritate, lapidum est, quasi verò illam etiam non negamus; immo & adversarii, præter unum vel alterum, etiam probabilioris minus probabili antecedenti esse itaquant, illam tamen certam esse non esse repugnantia loquantur, ut jam semel, iteque, ac certò dixi; nec tandem falsi sumus aliam certitudinem requiri, cum semper illam necessesse duxerimus, nimirum iudicium practicum quoque necessariò sequitur, non modò ex certitate, veritatis objecti, quando hæc adeest, & non opinio probabilis, sed actus certus est, verum ut certitudine probabilitatis, eo modo, quo dixi, quod autem urget, atque insit, ut cedamus certitudinem veritatis objecti, non verò certitudinem probabilitatis, cum bona venia, repulsam à nobis feret, cum in nostra potestate non sit, ut opinio probabilis sit certa; id utinam hoc negotio gauderemus, & ad liberalitatis cumulum, illa etiam à nobis postulata concedere posset.

PITHANOPH. Nonum simul cum undecimo, quodidem genus pertinent, discutimus; quare deinde præmittamus, quod ducitur ab auctoritate doctorum Doctorum, puta Alberto magno, qui contra D. Antonino l. p. c. 10. Respondet, nuperam & novissimam sententiam esse, cum tamen oppositæ usus ad traditionem Apostolicam, ut Innocentius ostendit, referatur; addit, Albertum lapide simplici fratre, aut pia muliercula, denique orat pro sua sententia Doctorem Angelicum, Bonaventuram, Scotum, D. Antoninum, I. Maronem, Gerlonem, Hadrianum, Navarr. Dominic. Sylvestrum, Cajetan. Philaletum, Comitum, Merendam, Fagnanum, de quo concludit, ut vix, inquit, opinionum probabiliū laxitates aggraves, orbi Christiano perneciem ingentem

allaturas, egregiis in ius canonicum editis commentariis, invictè coercuit.

51. ANTIM. Quod nostra sententia novitia non sit, jam supra ostensum est; eorū mundo est; quia rationi; nec alius usus esse potuit; opposita verò satis nova; Cajetanus, cujus forte mentem al qui non intellexerunt, primus fere illius auctor extitit, liberior alioquin, si quis alius in opinando, & in multis paulo laxior; dixi, quem aliqui non intellexerunt, nam cum ipse dumtaxat proximum peccandi periculum arcere velit, atque adeò ipsum dubium, seu formidinem, ne peccatum insit, conscientia certa, quam unam permittimus, omne dubium, omne periculum arceat; idem de S. Thoma jam supra dictum est; qui actionem minimè reprobatur, modò omnis dubitatio absit; D. Bonaventura de opinione morali non loquitur, sed de laxiore ac liberiore regularium vita; Scotus agit de materia & forma sacramenti, D. Antoninus stat omnino à nostris partibus, nimirum p. 1. tit. c. 10. §. 10. qui enim agit secundum opinionem probabilem, inquit, non operatur in dubio peccati mortalis; Major non vult aliud in via morum, nisi certitudinem, quæ in iudicio speculativo de honestate objecti haberi nequit, secus in practico; unde hic nobis consentit; Gerlon nihil aliud præferibit, nisi ut periculum peccandi removeatur, & conscientia certa sit; immo nobis aperte favet tract. de miss. conf. 3. Alph. 37. lit. S. idem dico de Hadriano, & Navarro, qui nostræ sententiæ disertè patrocinatur de penit. dist. 5. n. 38. & in Manuale c. 27. n. 288. & nihil aliud exigit, nisi ut opinio sit certa, id est, ut peccatum excludat; Sotus disertè loquitur de iudice & medico; item Sylvestre, qui nostræ sententiæ expresse adhæret. v. opinio. n. 1. item v. scrupulus, item v. confessio n. 3. reliquos nihil motor, nec enim ii sunt, ut tot ac tantis, iisque doctissimis hominibus præferendi sint; quod autem isti, ut ait, invictè coercuerint opinionum probabilitatem laxitates, dare profectò non possum; quia scilicet laxitates ipsi minimè impugnant; quod revera si facerent, dexteras illico jungeremus; cum idem nobis sit consilium, sed omnem opinionem certò probabilem, quod certè coercendum non fuit; quamquam, ut dicam quod res est, tritum illud huc bene quadraret, Clodius accusat Mæchos, &c. vano quippe obreptu laxitates coercendi, quod jam abundè Doctissimi ex nostris præstiterant, non sine sperato eventu adversus eosdem styli aperte strinxerunt, non sine incredibili fidelium offensa; nulli enim pepercunt; nullus eorum convitia, satyras & calumnias evasit; nam cum in hoc alios fœderatos haberent, non modò inurbanum illorum scribendi modum, citra tamen styli nitorem, sequuti sunt, verum etiam falsas illorum allegationes, bona an mala fide Deus scit, amplexi fuerunt quod reverà coercendum fuit; sed pergamus.

52. PITHANOPH. Nonum & undecimum ex Pontificio iure, ac præcipuis illius interpretibus dicitur, c. damnamus de summi. Trinit. & ubi Gloss. item conc. Vien. & Gloss. in c. capellanus, Joann. Andr. Abb. in c. tua nos de usur. Joann. Andr. & Abb. in c. ne invitatis, Innocent. & Abb. item in c. sicut quadam dist. 24. & Gloss. expresse ibidem. Ex quibus habemus, etiam in materia fidei, eos non peccare, ante definitionem Ecclesiæ, qui oppositam partem defendunt, quam nimirum probabilem putant; & in obscuris & dubiis, id quemlibet sequi posse, quod nec Scripturæ, nec sensui Ecclesiæ, nec SS. Patrum dictis adversetur: ad hæc respondet, Abbatem Joachim

chim non peccasse quidem peccato hæresis, sed nihil ibi de alio peccato; nihil item in *Clement. capellanus potius obesse, c. sicut quidam de præceptis Ecclesie*, non de divinis sermonem esse, de quibus procedit nostra conclusio, & *ne imitatis, & c. tua nos*; non dicitur eligi posse, quamvis partem ex probabilibus, nec *c. tua nos*, posse nos agere contra communem opinionem, quando hæc non probatur, aut jure, aut ratione, cui non potest responderi; immo hoc dato, idem de probabiliore, quæ à communiore non differt, dici non posset.

53. ANTIM. Abbas Joachim alio peccato, quoad hoc, peccare non potuit, nisi hæreseos, scandali, temeritatis, quibus reverà nominibus damnandus fuisset, cum igitur damnatus non fuerit, quoad hoc non peccavit; idem de illis dicendum est, qui ante definitionem Viennens. docebant, parvulis per baptismum gratiam habituales & virtutes non conferri, nec enim à concilio illi damnantur, sicut alii, qui temerè asseriebant, animam rationalem corporis humani veram formam non esse nec unum dumtaxat baptismum esse; gloss. porro ad *c. capellanus*, ita interpretatur Joann. Andr. relatus ab Abbate *eod. c. n. 5.* neque, ut dicit auctor illud *c. capellanus* nostræ sententiæ obesse; quia in eo Papa Clemens non statuit, ut quis subtiliori & meliori rationi adharere debeat; ut gloss. sed hoc est consilii, ut Sylvest. verb. *opinio, infine, q. 1.* sed tantum significat, posteriorem illam sententiam subtiliore & meliore ratione niti, igitur si non prodest, hoc cap. reverà non obest; licet nobis faveat interpretatio Joann. Andr. & Abb. in *d. c. & Canonistæ* nostræ in hoc suffragantur quibus adde Jason in *l. Di. num. 34. tit. de offic. assess. & Joann. Garciam de nobil. n. 12.* qui volunt, legem etiam divinam non violari, quando habet, diversos sensus: falsum denique est, hæc verba esse formalia textus, *diversa tenere in bis, & c.* ut refert auctor, cum nullo modo legantur in textu, sed in gloss. illa autem obscura & dubia de quibus *ind. c. sicut quidam*, ad rem moralem etiam pertinent, ut patet, deinde non negabit auctor, leges, Ecclesiasticas obligare, ac proinde neminem etiam in hoc operari, cum conscientia dubia & peccandi periculo nondicimus etiam, in *c. ne imitatis* de constitut. & *c. tua nos* de usuris laudata verba contineri, sed Innocentii & Abbatis esse, in *d. c. ne imitatis*; ejusdem Abbatis & Joann. Andr. in *d. c. tua nos* deinde communior opinio, ut plurimum saltem, est probabilior; eadem de eum pro utraque ratio militat ut patet: unde manifestum sit, dictas hujus auctoris responsiones non stare.

54. PITHANOPH. Omitto 12. argumentum, quia facile paritas negatur; nec enim omisso consiliorum inducit proximè in peccatum, sicuti conscientia formidolosa; omitto etiam 13. argumentum, quod certè contra illos valeret, qui docent, nos teneri ad tutiorem, non tamen contra illos, qui ad probabiliorem obligant; cum reverà sæpe accidat, ut strictior non sit probabilior, qualis est illa de contritione, & homologesi, statim post peccatum lethale admissum, de circumstantiis aggravantibus, ut ajunt, explicandis; omitto etiam illud, quod difficile sit, probabiliorem à minus probabili distinguere; dicet enim auctor, suæ sententiæ locum tantum esse, cum quis ultro agnoscat, hanc, vel illam opinionem esse probabiliorem, item illud, quod tam exiguum probabilitatis discrimen sufficiens non sit ad variam speciem inducendam; quia eadem diffi-

cultas est, in parva materia statuenda, quæ non sufficit ad peccatum mortale: nec opus erat, ut auctor ad hunc effectum, tam multa ex libro Theophilii, cui nomen *sacramentalia*, huc congereret; cum semiplena deliberatio à plena minimè differat, & tamen hæc ad peccatum mortale sit satis, secus verò illa: longè melius sub finem argumenti, quod scilicet probabilitas in indivisibili posita non sit, sed magis & minus suscipiat, sed hoc jam supra abundè discussum & statutum est, nec non hujus auctoris responsiones super hoc omnino disjectæ; omitto item 14. & 15. quia non faciunt ad rem, aut saltem non convincunt; item 16. quia auctoris super hoc responsio jam supra rejecta est, cum implicet, esse eandem opinionem, qui non sit citra certitudinem, ac sine formidine, quod scilicet intellectus cognoscat, falsum inesse posse, sed quia hæc jam ad nauseam, omitto; itaque unum restat 17. quod à fide humana petitur, quæ prudens dici potest, licet raris, qui credit probè noscat, se falli posse, quod certè auctor male solvit, licet facile solvi possit; quia credens, peccandi periculo non exponit se, sicuti ille, qui opinione minus probabiliter utitur, juxta auctoris falsam hypothesin; his ergo omisiss, ludit tandem auctor sub finem hujus tertie lectionis, quæ mediam libelli partem longè superat; cum enim ab eo queratur, cujus judicio standum sit, ut sciatur in concursu duarum, utra sit probabilior, retorquet argumentum, & querit, cujus judicio standum sit, ut sciatur, an sit aliqua probabilis, vix enim reperies sententiam probabilem, secundum omnes; ad id verò quod, aliqui dicunt, illam esse probabilem, quæ non est contra legem, responderet, & simul querit, cujus etiam judicio standum sit, ut sciamus, non esse contra legem, & hic D. Thom. cum Raimondo Scoto, & S. Bonaventura; & Suarez, & Valquem in diversis casibus committit, & tandem concludit, ex eo cognosci probabiliorem, quod sit moraliter certa; certitudo verò habetur ex alterius auctoritate, ex propria eruditione, ac demum ex circumstantiarum circumspeditione.

55. ANTIM. Multa prudenter omitto, quæ jam supra discussimus; addo pauca; nimirum, illam sententiam probabilem à nobis dumtaxat admitti, quæ est certè probabilis, unde citra res fidei, si certum est, esse probabilem, est etiam evidens, unde vel sola terminorum expositione, & motivi gravis explicatione, probabilis esse cognoscitur; illud porro quod dicit, nullam esse opinionem, quam omnes habeant ut probabilem, futile est, nam idem dici potest de quolibet articulo fidei, licet hic certus sit; & vero nemo appellat aliquam opinionem certè probabilem, quam in hoc rerum statu, aliquis auctor classicus (nihil enim moror aliquot trioboli homines) improbabilem duxerit, statim appellabis illorum sententiam, qui cum Sacramento contritionem necessariam esse dicunt, quam aliàs improbabilem esse dicit; sto in decretis; scilicet post Tridentinum, cujus decreta rerum statum mutarunt; item eorum, qui docent, quæpiam admissio peccato mortali, statim teneri, habita copia confessarii, expiare confessione peccatum, sed illud tantulum probabilitatis, quod olim habuit, etiamnum retinet, unde si non omnino improbabilis, longè tamen minus probabilis, quàm opposita, censenda est; idem de multis aliis dictum sit: sed de his abundè supra: unum tamen his advertas, velim, nimirum parum accuratam auctoris fidem, in citando Angelico auctore, ut jam supra satis indicavi. Antonini etiam mentem jam

inducimus quod liceat sequi opinionem
probabilem, ubi magis sapientes non sentiunt in con-
sensu; scire a verem, Pithanophile, ut ludum ludo
magis, an quatuor, aut quinque illi, quos supra
appellavi, quibus & seiple conjungit, ut ejus-
demque sit parsiceps, pag. 109. tam multis inque
difficillimis, nobilissimis, doctissimis, & peritissimis
doctores & sapientiores censendi sint,
quod facile solvitur; quare ad aliam lectionem
conversionem convertamus.

59. PITHANOPH. Rem hanc facile ac citò ex-
ponit, saltem ut angustior; querit enim auctor, utrum
magis tutior pars sit eligenda; quod sanè ita uni-
versè accipi non debet, saltem meo judicio; sed
adhibenda, cum aliquando dubium ob-
stat, aliquando non obliget; deinde ut dubium
quodammodo accipitur, nimirum propriè pro an-
tiquo intellectu, ita ut neutri parti adhareat,
ut enim adhzere non possit, quando scilicet nul-
lus alius movum affulget, uni, vel alteri ex
duobus partibus præbendi; secundo improprie, pro
opinionem, quæ cum formidine, seu dubitatio-
ne scilicet fallum inest, conjuncta est; unde pro
dubio dubitatione, quæstio diversimodè solven-
da.

60. ANTIM. Rectè observas; atque ita in secun-
da cella, diversas quæstiones de hoc argumen-
to præter quidem, accuratè tamen solvimus, quare
expositis facile remitto; rem tamen omnem ad
quæstionem, seu placita, reducendam esse, puta-

61. ANTIM. Cum dubia conscientia nunquam licet opera-
ri. Dubio strictè sumpto, quod negativum vo-
care de formidine positiva intelligitur, quia
certum esse oportet; huc quadrant tri-
a, quæ amat periculum peribit in eo, quisquis ex-
trat periculo peccandi proximo, peccat.

62. PITHANOPH. Dubia lex non obligat; & hanc generalem regulam
obare supra laudatus asserit; ac proinde ne-
gaverit, esse probabile, immo longè probabi-
lius dictum est; ac proinde juxta nostra, ea-
dem in omnia principia, per judicium practicum
applicat, senon peccare, licet dubiam legem
obaret, hæc revoca casum legis dubiæ; item vo-
cabunt, debitum dubium, ætatem dubiam ad-
modum, corpus delicti dubium, &c.

63. ANTIM. In incertum certam obligationem non patit;
certa obligatio certam solutionem postulat;
unde demum solutio certum debitum non extin-

64. PITHANOPH. Malum præfens dubium, certum remedium exi-
git. Peccatum dubium, censura dubia absolu-
tionem postulat; alioquin, si forte malum sit, &
remedium certum, effectum suum conse-
quitur.

65. ANTIM. Hanc maximam discrimen est inter dubium pec-
candi & dubiam legem, hæc enim non obligat, secus
illud, quia lex dubia, dato etiam quod verè lata
sit, damnum affert, etiam illi, à quo non serva-
tur, quæ certò probabile est, legem dubiam non ob-
ligare, ac proinde non peccare illum, à quo non serva-
tur, tamen peccatum dubium, dato quod reverà
solvatur, affert.

66. PITHANOPH. Dubia si fallor illa omnia facile solvere possumus,
ne circa hoc argumentum proponantur, sed quia in
ultimo congressu, hæc fuscè discussimus, ne b. in id-
em, libenter absumeo.

67. PITHANOPH. Ex his etiam facile solvi possunt
quæstiones illæ, quæ auctor pro sua sententia conge-

lit; vult enim tutiorem partem semper eligendam in
dubio; nimirum, in foro conscientiæ & coram Deo;
illa autem, si quid probant, illud dumtaxat est, con-
scientiam certam esse debere, id est, periculum pec-
candi proximum fugiendum; nihil enim aliud D.
Thom. quodlib. 8. artic. 15. quod 1. 9. artic. 15. quodlib. 3. ar-
tic. 9. item Scotus 2. 9. Prolog. sentent. item S. Antonin.
1. part. tit. 3. cap. 10. idem profus de aliis auctoribus
ab Auctore nostro laudatis dicendum est, nempe nul-
lus illorum negare ausit, stante judicio practico cer-
to, proximum peccandi periculum abesse; hinc qui
agit, cum dubio non agit; itaque, laudati auctores
nihil aliud volunt, nisi judicium practicum certum,
quod omne dubium, ac proinde omne periculum
peccandi arceat; aliqui tamen ex iis, ut Sylvestr., id
tantum volunt, ut in Sacramentis, judiciis, remediis,
dubium relinquatur, certum teneatur, uti etiam in
doctrina fidei.

39. ANTIM. Hoc ipsum in primo congressu indi-
cavimus, & clarè ostendimus, omnia illius recentio-
ris argumenta à nobis diluta, id tantum evincere; ni-
mirum, conscientiam certam esse debere, quod ultro
fatemur.

60. PITHANOPH. Primo loco sic probat suam
sententiam; omne quod non est ex fide, id est, ex con-
scientia certa, seu judicio certo peccatum est, Rom. 14.
hinc qui operatur in dubio, peccat; item qui amat
periculum, peribit in eo, Eccl. 3. id totum concedimus;
nam conscientiam certam esse volumus, quæ to-
tum periculum arceat; sed inde non sequitur, le-
gem dubiam, votum dubium, debitum dubium, pos-
sessionem dubiam obligare; nam cum hæc sit opi-
nio certò probabilis, imò longè probabilior, lex du-
bia non obligat; certo judicio, illius usum peccatum
non esse: unum tamen ex te scire a verem, cur hæc sit
opinio certò probabilis, lex dubia non obligat, hæc au-
tem probabilis non sit, materia dubia sacramenti adhibe-
ri potest.

61. ANTIM. Discrimen in promptu est; quia usus
opinionis certò probabilis semper habet effectum
bonum; quisquis enim certò judicat, senon pec-
care, dum aliquid agit, reverà non peccat; at verò
cum certò judicare non possim fieri à me sacra-
mentum, dum materiam dubiam adhibeo, usus illius
opinionis, sine suo effectu erit; si fortè vera mate-
ria non sit, sed hæc aliàs ex professo; quare perga-
mus.

62. PITHANOPH. Secundò sic probat, bonum
publicum privato præferendum est, ergo in dubio,
an bonum privatum libertatis prævaleat bono certæ
observationis legum, hoc illi præferri debet, sed hoc
argumentum nihil probat, nam utrumque privatum
est; nimirum libertate mea uti, aut legem dubiam à
me impleri, ut enim libertas, quoad omnes, bonum
publicum est, item legis observatio, quoad om-
nes; ita libertas quoad me tantum, & legis observa-
tio, quoad me tantum, bonum privatum censetur;
unde bonum privatum in hoc dubio, cum bono pri-
vato comparatur.

63. ANTIM. Immo citra ullam comparisonem,
dico esse opinionem probabilem, & quasi regulam
communem, ut supra ex P. Suarez, quod lex dubia non
obligat, tum quia sufficienter promulgata non cense-
tur, tum quia incerta causa certum obligationis effe-
ctum producere nequit, juxta illa principia, quæ in
secundo congressu jecimus, licet igitur illa opinione
uti possim, quia certò judico, certum esse.

64. PITHANOPH. Tertiò probat per factos Ca-
nones cap. ad audientiam, de Homicidio, cap. significasti,
G 3

cod. & it. cap. Invenis, de sponsalibus, cap. si quis, de pœnitent. cap. illud, de cleric. excommun. in quibus tutiorem partem in dubio eligendam esse, declaratur; pro explicandis huiusmodi textibus, tua opera indigeo Antime.

65. ANTIM. Rem profecto difficile non postulas, cap. ad audientiam, dicit Pontifex, quod in dubiis sententiam tutiorem eligere debeamus. cap. verò significationis, dicit, entius esse in hoc cessare, quam temere celebrare Suarez autem prudentissime observat, in his textibus, questionem non esse de dubio culpæ, sed de dubio homicidii; ac proinde licet una pars dicatur securior, seu tutior, & in altera, esse aliquid periculi, non est sermo de periculo culpæ, seu peccati, quia de hoc ipso non quærebatur, & nemo dubitabat, quin operari cum periculo culpæ, esset peccatum, sed de alio periculo, ne homicida celebraret, vel ordinaretur; quod revera esset contra decentiam ipsius rei, & Ecclesiæ intentionem; ita Suarez, qui rem hanc fult, doctè & solidè, more suo, prosequitur tom. de Censuris, disput. 40. sect. 6. Unde prædicta iura non obligant, nisi in casibus, in illis expressis, ut diserte Navarr. in dict. cap. si quis, n. 41. dicens, in dubiis tutiorem esse eligendam, vi præcepti, in casibus à jure expressis, igitur extra illos casus, non obligat, nec est præceptum, sed consilium, ut habet num. 34. citat etiam in hanc rem Suarez, Sylvestrum, Soto, &c. cap. item Invenis, agitur de dubio matrimonii, & dicit Pontifex, quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, ex quo separandos esse, decernit in tali dubio; difficultas quidem est huius textus explicatio, & Interpretes diversas illius explanationes afferunt, ut observat Sanchez lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 15. qui juxta Præpositi in dict. cap. interpretationem, sponsalia, quæ præcesserant, sufficientem habuisse certitudinem, ad inducendum impedimentum dirimens subsequentis matrimonii, unde non dicit Pontifex, tutius esse tenendum, sed certius, cap. si quis, ex Navarri mente jam constat, ibi esse consilium, non præceptum, præter quem, Sanchez num. 9. citat Navarram, Sylvestr. D. Antonin. Angles, Floribus, Henric. Suarez, &c. ad cap. illud, dicit Pontifex, viam tutiorem in dubiis eligendam esse; ibi autem agitur de dubio excommunicationis: Respondet autem Sanchez dict. num. 15. non præmissa diligentia, Episcopum illum temere celebrasse, sed respondeo, in dubio, mali præsentis, v.g. excommunicationis, aut peccati, tutius tenendum esse, unde hic casus nobis favet, non adversariis, ut patet ex regulis traditis supra; sed de his satis, ex quibus constat dictum illud in dubiis entius eligendum esse; universè accipiendum non esse, sed tantum, quod ad casus expressos in jure, quo quibus singularis ratio militat; item quod ad illos, in quibus altera pars tuta non est, quam tamen tutam esse, oportet; Unde locum non habet, quotiescumque utraque pars tuta est, & certa, & nulla lex singularis ad tutius obligat.

66. PITHANOPH. Quartò probat auctor, suam sententiam longa inductione, per varios casus, in quibus tutior pars est eligenda; primò in dubio, quod ad ea quæ sunt fidei, sed hæc frustra, quis enim nescit, fidem certam esse debere, ac teneri omnes, in dubiis fidei, Ecclesiæ sensui & iudicio adherere? secundò in dubio, circa materiam, aut formam Sacramentorum, sed jam supra dictum est, non esse tutum, nec probabile, saltem in praxi, adhibere materiam probabilem, citra casum necessitatis, unde cessat difficultas.

67. ANTIM. Cessat quidem difficultas, quod ad materiam remotam Sacramentorum, item, quod ad formam, non tamen æquè facile cessat, circa materiam proximam, nec etiam circa jurisdictionem ministerii, si enim minister de jurisdictione dubitet, an forte crederes, eum licitè posse conficere Sacramentum, id est, absolvere pœnitentem, extra casum alicujus necessitatis?

PITHANOPH. Noster auctor absolute hoc negat & citat in hanc rem P. Suarez tom. 4.3. part. disp. 26. sect. 6.

68. ANTIM. Ita est, debuisset tamen auctor distinguere dubium positivum, id est, opinionem probabilem cum formidine conjunctam, à dubio negativo, quo anceps animus assensum omnem sustinet, nempe stante dubio illo negativo, P. Suarez negat hoc licitum esse, secus tamen, si sit tantum opinio probabilis, arduum enim, & præter consuetudinem timoratorum virorum esse videtur, omnes ad id obligare, hæc diserta sunt Suaris verba, unde fallitur, & imponit, dum dicit, negare Suarem, quod opinio probabilis de jurisdictione sufficiat, quod tamen non negat Suarez, sed proponit difficultatem initio, quam deinde ibidem solvit, & tandem concludit, opinionem probabilem de jurisdictione sufficere, ut dictum est, & infra iterum.

69. PITHANOPH. Idem tamen urget argumentum, quia minister exponit se periculo nullum Sacramentum conficiendi, ut revera nullum fiet, si jurisdictione careat, quæ certe carere potest, cum sit tantum probabilis, illam adesse.

70. ANTIM. Respondet Suarez, Ecclesiam supplere, juxta l. Barbarius, & in omni casu, in quo minister, aut saltem pœnitens probabiliter credit, adesse jurisdictionem, & hic, aut ille, aut singuli uterque bona fide agit, Ecclesia jurisdictionem conferre censetur, esset enim prorsus intolerabile, si certa jurisdictionis notitia requireretur, cum vix unquam hæc haberi possit.

71. PITHANOPH. Restat tamen eadem difficultas, quia cum minimè certum sit Ecclesiam conferre jurisdictionem, in eo casu, sed tantum probabile, adhuc remanet dubia confectio Sacramenti, unde aliqui recurrunt ad absolutionem directam venialium, & indirectam mortalium; immo mortis casum excipiunt, ne pœnitens periculo damnationis exponatur.

72. ANTIM. Stante usu non dubitarem dicere certum esse, quod in dicto casu Ecclesia jurisdictionem conferat; certum, inquam, moraliter, alioquin maximus defectus sequeretur, & humanis legibus, melius consultum esset, quam divinis, hæc autem dicta esse velim, de jurisdictione dubia, non verò de potestate ordinis dubia, quia scilicet Ecclesia suppleri istam nequit, secus verò illam; item de cognitione vere ac certò probabili; si enim dubitarem de probabilitate jurisdictionis, dubitarem etiam de mente Ecclesiæ, quod ad jurisdictionem, in hoc casu conferendam.

73. PITHANOPH. At si confessarius dubitet, de dispositione pœnitentis; v.g. de illius contritione, esset in hoc casu materia proxima dubia, nec in eo quidquam Ecclesia supplere posset.

74. ANTIM. Confessarius non potest venire in cognitionem contritionis pœnitentis, nisi ex actibus, seu signis externis, ut patet, igitur posita confessio externa, solito ritu facta, quæ ab interiore contritione nata esse præsumitur, modò aliunde ex verbis pœnitentis, non comperiat, vel occasione pec-

ad proximam interesse, vel abesse firmum non peccat, sed propositum, sufficientem inde habet internam rationis notitiam.

77. PITHAN. Transiit deinde ad dubium de validitate matrimonii, pro quo libenter illi concedam, quod dubium & anepitem conjugem non posse petere, nec etiam reddere debitum, si alter conjugum de eorum dubius, si tamen sit tantum formido aliqua de validitate, quamvis alioquin certo probabile sit, esse validum, utique & petere, & reddere poterit; contra vix aliquis certus esse potest de interiore conscientia alterius; igitur de hoc tantum opinio est, magis, vel minus probabilis; dixi vix, quia si nulla sit penitus ratio dubitandi, vel suspicandi de mala fide alterius, erit certus moraliter; & hæc præscindendum iure positivo: nam satis scio Ecclesiam posse sustinere varia statueret, ac proinde illi parendum; sic de *impugnatio, de sent. excom.* reddere dubium conjugum jubet, ac petere vetat.

79. ANTIM. Hæc materia abunde ac fusè discussa à P. Thom. Sanch. lib. 2. de *matrim. disp.* 41. ubi diversas opiniones exponit, & auctorum nubem, summo addens; quod ad me spectat, existimarem, duo meliore iudicio, si tale dubium sit, quod post certam diligentiam; semper restet, dubitantem non posse reddere simul & petere, aut certe si petere non possit, nec etiam reddere poterit; primam partem tenet Sanchez citatus, & probabilior reputatur, & vel inde probatur, quod durissimum alioquin esset, utrumque si bona fide contraxit, subito deinde inque dubio, quod deponi nequeat, celibem per vitam vitam manere; altera verò pars sic probatur, quia si reddit, æquè se exponit periculo fornicationis, atque si petat; si enim non habet jus petendi in dicto dubio, vel utendi matrimonio, ne se exponat periculo fornicationis; certe non habet obligationem reddendi; cum in hoc usu æquè se exponat periculo fornicationis; nec dicas, nisi reddat, periculo iniustitiae se exponit; ita responderet auctor, & excerptis ex Thom. Sanch. sed facile negatur, esse iniustitiam peccatum, ubi non est jus petendi, illudque certum; sed in hoc casu non est tale dubium; ac proinde non est obligatio certa dubia; sed dubia obligatio, uti dubia lex non obligat; itaque si titulo obligationis dubia quæ respicit iuri dubio alterius, teneor reddere, igitur titulo iuris dubii, non respondet obligatio dubia alterius, possum petere, exempli gratia, habes jus dubium repetendi à me 100. nummos, & ego obligationem dubiam restituendi; & vicissim habeo jus dubium repetendi à te 100. nummos, & tu obligationem dubiam restituendi; ego solus scio, utrumque titulum dubium esse, tu utrumque certum esse teneas; certe si obligatio dubia, qua teneor, me obligat ad solvendum 100. jus etiam dubium, quod habeo, te obstringit ad solvendum centum, est nam par utrumque ratio, si autem per obligationem dubiam teneris solvere, possum ego, iure meo, quod debet obligationi respondere, repetere, igitur vel utrumque, vel neutrum, idque præscindendo à iure positivo, puta *me impugnationi*; hoc enim posito, certe non potest dubius, quod licet possit petere, non propter periculum fornicationis, sed propter legem Ecclesiæ. Sed hoc loco questionem iudicalem pro dignitate discutere non possumus, nec debemus; quia dato etiam & non concessio, quod in dubio matrimonii tutior pars tenenda sit, non tamen inde sequitur, in aliis omnibus tenendam esse; est autem manifestum discrimen, quia in multis a-

liis, v. g. lege dubia, voto dubio, dominio dubio, certum sum, me non peccare: cum tamen in dubio matrimonii, non certum sum, me non fornicari; sed pergamus.

77. PITHAN. Descendit ad dubium rei possessæ, quo stante, vult possidentem teneri ad restitutionem, etiam facta inquisitione; alioquin, inquit, exponit se periculo peccandi; nisi restituat; sed hoc facile negatur; & est contra torrentem Doctorum; quos habes apud Sanch. citatum, item in Decalog. lib. 2. cap. 10. num. 9. quia scilicet, in dubio melior est conditio possidentis; deinde daretur processus in infinitum: nam si Petrus dubitet de realiqua, quam possidet, an sit sua, vel Pauli, & facta diligentia dubium deponere non potuerit, & teneatur illam restituere Paulo, hic potiori iure dubitabit, an sit sua, vel Petri, ac proinde Petro rem illam restituere tenebitur, atque ita in infinitum.

78. ANTIM. Rectè omnino; unde hujus auctoris sententiam, si non improbabilem, minus certe probabilem esse, necesse est, ac proinde juxta illius principia, alteri probabiliori postponendam; dixi improbabilem, quia id iustitia postulat, alioquin injustum lex ipsa præscriberet, qua, stante dubio, possidentis melior conditio declaratur; unde miror, ab auctore isto tam improbabiles, aut certe tam parum probabiles opiniones adstrui, ut opiniones verè probabiles impugnet; sed quod mirabilius est, adstruit repugnantia: nam pag. 2. 8. vult in dubio rei possessæ, possidentem teneri ad restituendum, ac proinde non valere communem illam regulam, melior est conditio possidentis, quam tamen admittit pag. 229. in dubio juris regni, vult enim sic dubitantem, ad restitutionem non teneri.

79. PITHANORUM. Imò parum consequenter statim loquitur, agens de dubio natalium, dicit enim, pro legitimo habere se posse: sed quæ re, ubi est pars tutior, ad quam nos teneri, toties pronuntiasti; eodem enim argumento utor, quo paulò ante usus es; in dubio rei possessæ habendo se pro illegitimo, non peccat, contra verò, si se pro tali non habeat, exponit se periculo, ne vel ordinetur, cum defectu natalium, id est, cum irregularitate; aut beneficium obtineat sine titulo, vel hæreditatem alienam sine jure: sed inquis, in dubio, nemo condemnatur, & cum jura obscura sunt, Reo potius, quam actori favendum est, ac demum apud D.D. in dubio, id quod est honestius, præsumi debet, ita est, at quis nescit, cuncta hæc dici pro foro externo; cum tamen de foro conscientie hoc loco agatur: nec enim questio est, qualis ab aliis judicandus & reputandus sit, sed qualem se ipse reputare debeat, ut sit tutus, imò ut tutiorem partem sequatur.

80. ANTIM. Rectè ad hominem, nec etiam possidens in dubio à iudice spoliandus est, & multandus; unde si regula illa valet pro uno, etiam valet pro alio, consequenter igitur, ut optime observasti, auctor non loquitur, nos verò juxta regulam certiorum nostram rectè dicimus, in dubio natalium, neminem censeri illegitimum, quia causa incerta certum effectum habere non potest, nec est, quod aliqui opponant irregularitatem certam ex homicidio incerto, quia lex certa est, *c. ad audientiam*, & *c. si significasti*, quæ hanc irregularitatem homicidio dubio imponit, dubio, inquam, quoad personam cooperantem, vel ejus cooperationem, non verò quoad corpus delicti, quod certum esse debet, quando enim non constat, de ipsa homicidii substantia, nulla lex irregularitatem imponit; ac proinde homicidii

cidium dubium in hoc sensu non parit irregularitatem.

81. PITHANOP. Ita prorsus, cum enim hæc irregularitas in jure expressa non sit, nullo modo ponenda est, per *eis qui de sentent. excom. in 6.* sed redeo ad auctorem nostrum; in dubio, inquit, an subditus debeat obedire, tutior pars eligenda est, id est, obediendum, quod facile admitto; quia certa est obligatio obediendi, in omnibus, in quibus peccatum esse non constat; at si tantum dubium est, non constat; cum igitur causa non obediendi, sit tantum peccatum dubium, & causa obediendi, præceptum certum; nemo neget, hoc ipsum anteponendum esse; imò in constitutionibus vestris, ni fallor, à sancta sede approbatis, hoc continetur, nimirum obediendum, in omnibus, quibus peccatum inesse, certo non cognoscitur.

82. ANTIM. In constitutionibus nostris p. 3. cap. 1. §. 23. & in *summario*, n. 31. in omnibus obediendum esse statuitur, in quibus peccatum non cerneretur, cerni autem est clarè & perspicuè videri, aut cognosci; quod etiam p. 6. cap. 1. §. 1. lit. B. in declaratione, ita explicatur, in quibus nullum manifestum peccatum est. Unde non crederem, opinionem probabilem esse, saltem in praxi tutam, in dicto dubio, posse quempiam detrectare superiorum imperia; nisi quis fortè per conscientiam erroneam, eamque inculpatam, certum putaret, id fieri posse; sed tunc perfectum dubium non esset, cum aliud iudicium practicum præluceret. Hinc rejicies duos illos recentiores, quorum alter sua typis mandavit, qui docere videntur, subditum non posse absque peccato obedire, si probabiliter iudicet, obediendum non esse; cum hæc sententia citra conscientiam erroneam repugnantia involvat; si enim tantum dubium est, certum est, obediendum esse; ergo non est probabile, minime obtemperandum, si verò per errorem, certum quis putat, peccatum inesse, tunc certum est, non verò probabile non esse obediendum; sed descendere ad alia.

83. PITHAN. Transito ad dubium de observando præcepto Ecclesiæ, v. g. jejunii, & ad dubium voti, ac dicit, in his etiam tutiorem partem tenendam esse, id est, jejunandum, & votum implendum; & quod mireris, omnes auctores ita sentire, asserit post Comitolum; sed profectò Sanch. Layman, Castro, Palao, Soto, Suarez, Lopez, Bartholom. Medina, Busembaum, quos citasti in secundo congressu, ad hunc finem, quibus addit Sanch. Henricq. Grassis, Rebelle, Gloss. Capua, Manuël, & alii communiter ita profectò non sentiunt; & verò juxta tuam regulam, causa incerta certum effectum non postulat; nec in his ulla est prorsus difficultas; negari enim non potest, quin sit saltem opinio probabilis, quod præceptum jejunii non obliget, ante annum 21. certum; sed dictus annus non certus, sed dubius supponitur; igitur præceptum illud non obligat, in dicto dubio.

84. ANTIM. Saltem non potest negari præceptum, quoad hoc, certum non esse; igitur dubium, sed lex dubia non obligat, ut jam sæpè diximus; si tamen sit certum votum, & dubium solum restet, an impletum fuerit, in hoc casu, obligat votum; sed jam de his in secundo congressu: si demum præceptum sit, v. g. jejunii, recitationis divini Officii, audiendi Missam, &c. sed dubitetur, an quis teneatur in talibus aut talibus circumstantis morbi, laboris, incommodi gravis, in hoc, usui standum est, vel consulendi periti, v. g. Medicus si de morbo, prudens & doctus Confessarius, si de labore sufficienti ad exemptionem

dubitetur; imò his, qui dubitat, sit prudens, peritus, doctus, dubium facile solvet, discussis que utrimque rationibus, iisque ponderatis, quid statuendum sit, facile definiet.

85. PITHANOPH. Transito ad causam dubiam ab Advocato defendendam, item à Judice judicandam; sed de his abundè in primo congressu actum est: nempe si Advocatus certum jus partis oppositæ agnoscat, vel certò probabilius, ita ut de majore probabilitate nullum sit dubium, causam defendere non debet, sed monere clientem suum, ut hite desistat; pro quo, hæc est regula, nulla causa ab Advocato licitè defendi potest, qua certò sciat, fore, ut cliens prædictus cadat; unde si vel probabiliter credat, fieri posse, propter varia jura, variasque legum interpretationes, ut Judex causam illam dicto clienti justè ad iudicet, haud dubiè licitè defendendam suscipere poterit, quod verò ad Judicem spectat, iis placitis standum esse puto, quæ in primo & secundo congressu firmasti.

86. ANTIM. Nihil ferè habeo, quod jam decretis addam; in criminalibus, ut vocant, debet constare de corpore delicti; item de Reo, ita ut de illo nullo rationabile dubium restet, ad hoc ut Judex licitè Reum damnet; si enim probabile est, infontem esse, nullo modo is damnari potest; in civilibus, si jura sint paria, adjudicet causam possidenti, & potiori jure, si possidens potiori jure gaudet; si nullus possidet, & jura sunt æqualia, suam utrique partem, integram verò causam alteri parti, si jure probabiliori pollet; si verò una pars possidet, & pro alia jus probabilius facit, nisi alicujus momenti sit hic juris excessus, facile compensatur à jure possessionis; Quare in hoc casu, perinde res se habet, atque si jura æqualia essent, citra ullam possessionem; quare illi dumtaxat parti causam Judex adjudicet, quæ vel jus æquale cum possessione conjungit, vel citra possessionem, jure notabiliter, ut ajunt, probabiliori pollet, his stantibus, tutam & justam sententiam Judex feret; vix autem crederem opinionem probabilem, esse tutam in praxi, quod alio modo, ad nutum judicare possit; sed descendamus ad alia, quia in his, auctore isto quasi strictiores ac severiores sumus; & maxime in votis esset Theologiam moralem in hac parte restaurari, quod reverà caput maximi est momenti; quam multi enim sunt inter iudices, qui sibi arrogant potestatem, qua tamen eos non valere, certissimum est, de omnibus ad nutum judicandi, gratificandi amicis, ac de inimicis vindictam sumendi; sed hæc mitto, quæ si à me, ut par esset, exaggerarentur, in vastum volumen abirent, dicam iterum, si quid aliud in Christiana rep. emendationem ac restorationem postulat, id sanè maxime, quod ad judicia pertinet; & verò si privata injustitia grave peccatum est, longè gravius publica censenda est; at sustineo, ne quid fortè acrius excidat: filii hominum recta judicia iudicare, Deo & Justitiæ, non verò humanis cupiditatibus servire; supremum time te Judicem, cuius in terris vicem geritis; & quæso dediscite perniciosam & diabolicam illam legem, si fortè illam unquam didicistis, ac vobis persuasistis, mortaliū bona, honorem, famam, vitam, à nutu & arbitrio vestro pendere; sed indica, amabo te, quid sequatur, ut me contineam.

87. PITHANOPH. Oportunè satis, dubium belli sequitur, in quo etiam te satis severum ac rigidum præbes: nam vel agitur de inferendo bello, vel de tepellendo si primum, cum supremus Princeps superiorem iudicem in temporalibus non agnoscat, ipse

iudicis, iudex & actor est; unde cum iudicis
 iudicium suffineat, quemadmodum iudex, causam
 pro parte positiōe deservit ad iudicandam non de-
 bet, nisi ius notabiliter probabiliore gaudeat; ita
 quod alteri bellum movere non debet, ad ali-
 quod dispositionem recuperandam, nisi ius, quod habet
 ius, sit longe probabilius, & quasi moraliter
 ius, ius cum bellum tantam vim malorum
 afferat, quo fiat, ut inter flagella Dei, cum
 & ius emere censetur, antequam bellum Prin-
 cipis, rationes suas, iustas, primò quidem
 moveat, tunc deinde toti orbi Christiano ex-
 ponat, ut vel inde constet, si hæc nihil juvent, ad
 bellum, tanquam ad extremum & necessarium re-
 medium ventum esse; deinde procurare tenetur
 ut, ut bellum sit, non latrocinium, & virtu-
 tum omnium sacrificium; contineantur milites in
 ius, & nihil stragis, direptionis, & incendii mis-
 sione, nisi quod ad finem illum iustum obtinen-
 dum necessarium sit; non dubito, quin actor cum
 iudice mittat.

11. ASTIM. Admittere hand dubiè; nescio tamen
 quæque, mox dicam, æque faciliè admissu-
 mus; nimirum, si debello repellendo agatur: nem-
 inus, qui bellum repellit, aequali jure valeat, &
 possit, cedere non tenetur, sed jussit bellum re-
 pellere, si tamen alteri pars longa largè probabi-
 liter, competat, aut si rem ipse non capit, à piis
 libet, peritis, & neutrius partis hominibus intelli-
 gitur bellum licitè repellere non potest; si autem tan-
 tum probabilior, non tenetur quidem totum cede-
 re, quia cuncta sunt paria, partem tamen cedere te-
 netur: uno verbo, illud iustum præstare debet, quod
 non est: Juxta, si vera esset; unde licet aliquod
 tempus regnaret, aut rationi difficile cedat, tene-
 tur tamen cedere, quod negare videtur auctor :
 nequam meo judicio hæc certissima est regula;
 utbellum utriusque justum materialiter esse nie-
 gitur patet; item vix etiam formaliter; nempe si
 inter infencitus pars longa probabilior esse de-
 bet: utbellum justum sit, ex parte illius: item cum
 minorem bellum inferatur, exponenda sunt, &
 dicenda, fieri moraliter non potest, quin ab alio
 impetelligatur, si, uti par est, causam doctis,
 æquius ac minime preoccupatis hominibus dis-
 cussam committat: sed quid tandem de medico
 oblio medicamentis.

9. PITHANOP. Neque in hoc ab eo dissenti-
nam revera Medicus probabile medicamen-
tū habere non potest, quando certum & indubi-
tum suppetit; si nullum certum suppetat, proba-
bile potius erit; quia fatius est, probabile,
quam nullum adhibere; quandoque ægri desperata sa-
lute sit, creperum & dubium medicamentum li-
cesse adhibere, si nullum aliud adhiberi potest,
fiduciosum sit, an mortem accelerare debeat, ægri
concedit delectatus; si calique secantur, ad calcu-
lationem; quibusdam crusat brachium (Cin-
tus, ne gangrenā ulterius ferpat: itaque Medicus
semper eligat, ad quod revera tenetur, si non
equitius, saltem ex charitate.

90. ANTIM. Ex his porro intentum auctor non potest, nimirum tutius semper tenendum esse; nempe per particularemale concluditur; & præmissa inductio in multis fellitur, si porro hæc regula, tutius tenendum est, quotiescumque oppositum non est tum, undein medico, Advocato, Iudice, bello, ministro Sacramentorum, tutius par eligenda est, quia oppositum non est iura, id est, non est certò probabi-

lis; at verò in aliis, cum sit certò probabilis, est tuta,
ac proinde semper tutum eligitur, nec rutiùs obligat,
ut satis abundè dictum est.

91. PITHAN. Ideo in dubio, an quis solverit debi-
tum, Horas recitarit, jejuniis sit, ætatem legitimam
ad sacros Ordines attingerit, absolutus sit à peccato,
vel censura, &c. debet solvere debitum, Horas,
recitare, abstinere à celebranda Missa, & ab Or-
dinibus suscipiendis, procurare absolutionem;
quia tutor pars eligenda est; sed si hæc ratio facit
pro his casibus, cur non præ cæteris omnibus?

92. ANTIM. Quia certum debitum per dubiam solutionem non extinguitur; nec certum præceptum servatur, per id quod dubiam præcepti observationem remittit; præceptum certum est, ut Missam tantum jejunus celebret dubito, an si jejunus, celebret Missam, dubito igitur, an præceptum servem; pari modo, præceptum certum est, ne quis ante 25. annum coëptum ad Presbyteratus ordinem promoveatur; dubito, an attigerim, ad dictum ordinem promoveor; dubito igitur, an præceptum servem. dubia igitur præcepti observatio, quæ tamen certa esse debet; item certus sum de peccato admisso, & de censura contracta; dubito, an fuerim absolutus, certam igitur absolutionem procurare debeo; non tamen ut dicis, quia tutior pars eligenda est, quia hæc ratio non valet; quando opposita tuta est, ad illam enim nemo tenetur, sed quæ revera in his casibus, opposita tuta non est, nempe dubia solutio vel observatio, vel absolutio, certam obligatiorem non tollit, juxta regulas supra traditas. Non erat igitur, quod auctor axiomæ illud à possessione peti- tum, adeo sollicite impugnaret; licet enim aliqui eo utantur in præmissis casibus, idque optimè, suo modo, quia tamen citra figuratam illam loquutionem, & impropriam, quæ lex, votum, excommunicatio, possidere, aut non possidere dicitur; per regulas supra memoratas, citra illam figuratam loquutionem, in proprio verborum sensu, cuncta hæc commodè & faciliè à nobis explicantur, frustra in hoc laboravit auctor; ut enim solidè aliqua sententia impugnetur, profecto non satis est, si unus tantum modus utcumque refellatur, quo illam pauci aliqui defendunt, sed ita impugnanda est, ut nullo modo defendi possit: item non satis est, si unus tantum probabiliter impugnet: si vel unum dictum, quod Camuëlli, vel Dianæ, vel cuiuslibet alteri excidit, refellat, aut aliquam opinionem, quæ certò probabilis non sit, sed ad caput rei & controversiæ veniendum est, & directè probandum, opinionis certò probabilis utrum certum, licitum, tutum non esse, uti omnes Probabilitati, saltem alicujus nominis, constantissimè asserunt, & suo loco, ni fallor, demonstravimus, ubi etiam demonstravi, doctrinam nostram probabilitatibus, non modò probabiliorem esse opposita, verum etiam probabiliter certam, idem dico de doctrinæ præmissæ, circa dubium facti & juris; nullas enim Vasquez, & Azor, vel Salas inficias eat, quin licet sit operatio, quæ ex certa regula, nimirum certa conscientia procedit; cum autem hujusmodi opinio circa dubium sint ad minus certò probabiles, v. g. si dubia non obligat, nec votum dubium, nec debitum dubium, &c. certum judicium practicum de licito illorum usu esse insequitur; ac proinde nunquam cum dubiosis utitur; nullus inquam Vasquez negat, unde modò una pars tuta sit, ad tutiorem ratio tenetur; corrumpitur igitur unicum Adversarii fundamentum; sed vide, quæso, quid refellendum sit hujus auctoris.

93. PITHANOP. Addit multa satis ambigua, circa libertatem & possessionem ex Comitolo, quæ tamen etiam repugnantia involvere mihi videntur; dicit, hoc axioma, in dubio melior est conditio possidentis, non valere etiam in materia iustitiæ commutativæ, nisi quando quis possidet bona fide; quia, inquit, bona fides omnem dubitationem tollit: nam ubi est dubitatio, ne fides quidem esse potest, ne dum bona; igitur neque etiam valet hoc axioma, in hoc casu, in quo scilicet nullum est dubium; deinde qui possidet à Deo, liber est, inquit à peccato, qui possidet seipsum liber est à iustitia; ambiguum profectò loquutionem, Jansenistis maxime familiarè; sed reverà de illa libertate hoc loco non agitur, sed dicimus, homini hoc, vel illud esse liberum, si lege non prohibeatur; lex enim hominem ligat, vel obligat; ita ut actionem illam licite admittere non possit, quæ lege vetita est; cum autem certum sit, homini liberum esse quidpiam lege non vetitum, & hoc est, quod aliqui vocant, possessionem stare pro libertate, certè per legem dubiam, homo certà libertatis possessione non excidit, id est, ut propriè loquar, dubia lex, dubia causa, certam obligationem, certum effectum minimè producit; nisi fortè auctor ad ridiculam illam opinionem recurrat de rana vaga, qua certus effectus causæ vagæ attribuitur; auctor demum minimè tolerandus esse videtur, in eo, quod dicit pag. 243. iudicium speculative non differre à practico, nisi quatenus practicum ordinatur ad opus, quod certè in hac materia falsissimum est; cum unum differat ab alio ratione objecti, ut dicere potuit auctor ex iis quæ in primo congressu disputavimus; sed in hunc scopulum, cum aliis ferè omnibus suarum partium impingere voluit; objectum iudicii speculative est opinio ipsa objectiva, vel ejus probabilitas; objectum verò iudicii practici est usus dictæ opinionis; sed hæc jam supra, quasi ad nauleam, iterum adducit *c. Iuvenis*, de quo supra, sed tu illud obiter quidem, solidè tamen ex doctrina à Sanchez tradita explanasti: denique breviter indicat discrimen inter Matrimonium & alia Sacramenta, cur scilicet, v. g. in dubio, Ecclesia ordinatum, aut baptizatum non presumat, secus in matrimonio, quia, inquit, alia Sacramenta sine periculo iterantur; secus verò matrimonium, sed quid tu de his?

94. ANTIM. Hanc doctrinam accepit ex Gloss. in *c. Presbyteris*, d. 68. quæ mihi certè usquequaque non placet; quia etiam matrimonium iterari potest, v. g. renovari consensus; vel si sit dubium, de impedimento, Ecclesia facile dispensare potest: nec dicat novum consensum necessarium esse, quem fortè conjugum alter præbere nollit, quasi verò in nova ordinatione, novus ordinati consensus etiam non desideretur; & ut Ecclesia in dubio, conjuges illos liberos dimittere nequit, cum certè ad alias nuptias convolare non possint; ita etiam ordinatum in dubio, liberum non relinquit, ut possit v. g. uxorem ducere; imò in foro conscientiæ, in dubio matrimonii, conjuges fortè nec petere, nec reddere possunt, dico fortè propter varias opiniones super hac questione ab auctoribus traditas: dicerem itaque, dispensationem, quia Ecclesia supplere potest defectum in matrimonio, modo consensus renovetur, vel ut aliqui volunt, idem, qui prius positus est, virtute & h. b. t. ut per maneat, nimirum revalidando; cum tamen in aliis Sacramentis defectum supplere nequeat. Unde falsum est, quod habet auctor, doctrinam illam traditam, *c. ad audientiam*, *c. signifi-*

casti, *etc.* quod scilicet in dubio homicidii censendus sit irregularis, ad alios casus diversos ab homicidio, per jus Canonieum traduci; nullus enim alius Canon proferri potest, quo in alio dubio irregularis censendus sit, *c. Iuvenis*, non est in casu dubio, sed cum certo impedimento derimente, *c. Presbyteri*, est circa Sacramentum, quod reverà certum esse debet, non dubium, ut nemo negat, cuncta hæc ultro concedimus, sed nihil inde contra nostram doctrinam; tenemus enim tutum & certum, incertum & dubium dimittimus; dubium, inquam, & incertum, non veritatis objecti, quæ incerta est, sed rectitudinis operationis, quæ certa: denique ut fateatur auctor, partem probabiliorè esse tutam, ac proinde oppositam tutiorè esse consilii, non præcepti; ita proptus cum opinio certò probabilis sit tutior, oppositam tutiorè, non præcepti, sed consilii esse, necesse est.

95. PITHANOP. Omnem porò falsitatem superat, quod habet pag. 246. statè scilicet lege dubia, si altera pars tutior est, inde legem sufficienter promulgatam, & propositam censeri; quasi verò non sit tutius, saltem materialiter, quamlibet legem dubiam observare, quam non observare; inde igitur non sequitur, sufficienter promulgatam esse, quod altera pars sit tutior, quia hoc omni legi dubiæ competit: quod autem dubium maneat, an sit, sufficienter promulgatum, aut propositum dici nequit; si enim dubium est, an sit, potiori jure dubium erit, an propositum sit, nec obstat, quod lex, de qua dubitatur, an iusta sit, obliget, quia de lege illa certum est, quod sit; igitur certum, quod obliget; quia quod iusta sit, certum esse non debet, sed tantum probabile; ac proinde dubium restare potest de iniustitia: cum Princeps legum suarum iustitiam subditis suis demonstrare non teneatur: constat etiam, futile esse, dubium, an sit lex, ad dubium facti revocandum; est enim mera questio de nomine, non faciens ad rem; qualive sit dubium facti, sive juris, lex dubia non obligat; quamquam ut ignorantia legis, ignorantia juris rectè appellatur; ita dubium legis, dubium juris, non verò facti rectè dicitur: quod demum dicit, transgressionem legis dubiæ esse malum privatum transgressantis; quia cum peccandi periculo conjuncta est; & malum publicum Reip. eadem facilitate negatur, qua asseritur; imò auctor petit principium; de hoc enim queritur, an lex dubia obliget, id est, an legis dubiæ transgressio peccandi periculum secum afferat; ille asserit, nos verò negamus; unde thesis pro ratione adduci non debuit. Scire autem velum, quid sentias de illo D. Antonini loco, *summ. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10.* eligere tutiorè consilii esse, non præcepti, quod certè auctor intelligendum esse, dicit de certis, ac tutis, v. g. de religioso & seculari statu, non verò de opinionibus probabilibus; aliquid porò simile, ni valde fallor in Wendrockio legisti, memini.

96. ANTIM. Legisti haud dubiè pag. 107. hinc vel hoc nomine à P. Stephano Dechamps castigatus est, qui sancti Archiepiscopi fideliter hæc verba exscripsit: Cum ergo in aliqua materia morali, sunt variae & contrariæ opiniones, ille, qui adheret opinioni latioris via, videtur se exponere periculo mortalis, cum possit illa opinio esse falsa; hæc est auctoris & Wendrockii sententia: Sed ad hoc respondetur, quod utique ille, qui agit scienter id, de quo dubitat, esse mortale, permanente dubitatione, strictè nimirum, & propriè sumpta, quatenus non declinat potius ad unam partem, quam ad aliam, mortaliter peccat, sed

habet qui leuiter, seu dubitat, seu formidat, ha-
bitumque de aliquo, quia ita inhaere ipsi sententia,
tamen formidet de opposito, sic agendo contra tale
non peccat; quia talis non operatur in dubio mor-
felicendum opinionem probabilem. Fallit igitur
auctor, cum Wendrockio, qui sanctum
communionis de opinionibus mortalibus contrariis
negatur, de quibus tamen diserte loquuntur,
vultis vobis periculum fit; & hic fidem utrius-
quae desideralem; quid potius de hoc argumento

ANTIM. Por tunc, ab auctore isto doceri, *lectores*, ad jurisdictionem Ecclesiasticam traduntur non esse, cum innumeri ferè auctores, *Cassiodorus*, *Summistæ*, & *Theologi*, imò ferè omnes *negam* aliquos nominis excipio, quorum censum de hoc loco habes apud *Sanch.* de *matrimonio lib. 3. c. 12. ubi d. Barbarius*, fuscè per totas 27. paginas, leg. columnas, & doctè more suo, discutit, & *causam* ab *absolutionis* expressum habet; stante *fese* communi errore, cum titulo colorato, qui si ab *communis* error non suffragatur, licet pauci *sententiam*, nec oppositum *Sanchez* probabile esse *statuam*, 49. legem illam ab Ecclesia admitti, & *ab* *calu* jurisdictionem Sacerdoti conferti, *dis-*
campus, d. *legem Barbarius*, vel ad ipsam *ele-*
mentum Romani Pontificis applicari à Cardinali *Sancti*, *lib. 3. de fide*, num. 143. itaut, etiam si *ele-*
caligo modo defectu occulto laborarit, tota *absolutio* suppleat, & *diserte* asserit, *leg. Barba-*
rius esse considerandam, tanquam *constitutio-*
ne *substantia*, sed tanquam interpretationem *ad* *naturalis*, quo etiam *ratiocinio* usus sum in *dis-*
putatione mea *Conjuncta*: Denique, præter *hanc* *nubem*, quos addenavit P. Sanchez, *re-*
centiores *recentiores*, *classicos* intelligi, & *ali-*
os *nomines*, in eandem *sententiam* *iverunt*, quos *non* *dubitem*, auctoritas *sententiam* in *ho-*
cabilem non esse: rectè autem monuisti, ab *eo*
ingenuitate involvi; si enim *absolutio* valida *non*
est, *gravi* nec *confessio*; & si *motuarius* *pœnitent-*
entarius, nec *alterius* *Confessarii* sit *copia*, nec *an-*
tem *actum* *contritionis* *eliciat*, quem *difficile*
non *esse*, Sanchez testatur in terminis, *lib. 1. in de*
cap. 9. n. 34. haud *dubie* *damnabitur*, illi *illi-*
quod *confessio* *valida* *non* *fuit*; nec est quod aucto-
re *asserit*, inde *legi* *quod* *damnum* *privatum* *et*
publi- *cum*, nimirum *peccatum*, & *laxius* *vitz* *genu-*
it *pergit* *damnum* *Reip. Christianæ*; quia *u-*
sententia *dictam* *est*, *semper* *auctor* *petit* *prin-*
cipium, & *thelium* *adducit* *pro* *ratione*; *negamus* *et*
peccatum *esse*, aut *peccandi* *periculum* *prox-*
imum, in *u* *lo* *opinionis* *certe* *probabilis*. *Negamus*
et *plus* *quod* *laxari* *conscientiam*; imò *dicimus*
non *modico* *Christianæ* *Reip. damno*, *ne* *dica-*
landu *esse* *huiusmodi* *reformatores*, qui *Chri-*

Antim. Por tamen, ab auctore isto doceri, *lectores*, ad jurisdictionem Ecclesiasticam traduntur non esse, cum innumeri ferè auctores, *Cassiodorus*, *Summistæ*, & *Theologi*, imò ferè omnes neque aliquis nominis excipio, quorum censum de hoc loco habes apud Sanchez. de matrimonio lib. 3. c. 12 ubi dicit *Barbarius*, fuisse per totas 27. paginas, leg. columnas, & doctè more suo, discutit, & capitulum absolutiōnis expressum habet ; stante scilicet communi errore, cum titulo colorato, qui si absolute communis error non suffragatur, licet pauci sentiant, nec oppositum Sanchez probabile esse dicant, 49. legem illam ab Ecclesia admitti, & ab eo calu jurisdictionem Sacerdoti conferti, disceptamus, d. legem *Barbarius*, vel ad ipsam electionem Romani Pontificis applicari à Cardinali *Sorbono*, lib. 3. de fide, num. 143. itaut, etiam si ele-
ctione quo modo defectu occulto laborarit, tota absolutio suppleat, & discretè asserit, leg. *Barbarius* esse considerandam, tanquam constitutio-
nem arbitrariam, sed tanquam interpretationem
non naturalis, quo etiam ratiocinio usus sum in
dissertatione mea Conjugiana : Denique, præter
talem nubem, quos addensavit P. Sanchez, re-
centiores recentiores, classici intelligi, & ali-
quos nomines, in eandem sententiam iuverint, qua
neque non dubitem, auctoritas sententiam in ho-
minibus non esse : rectè autem monuisti, ab ec-
clesiastica involvi ; si enim absolutio valida non
est, gratui nec confessio ; & si mortuari poeniten-
tiarum, nec aliter Confessarii sit copia, nec ante
mortem actum contritionis eliciat, quem difficulte
esse, Sanchez testatur in terminis, lib. 1. in de
cap. 9. n. 34. haud dubie damnabitur ; illius
confessione valida non fuit ; nec est quod aucto-
ritate asserit, inde legi damnum privatum &
publicum, nimirum peccatum, & laxius vitæ genu-
tum vergit damnum Reip. Christianæ ; quia
in sententiâ dictam esse, semper auctor petit prin-
cipium, & thelmi adducit pro ratione ; negamus
peccatum esse, aut peccandi periculum proximo,
cum, in sua opinione certò probabilis. Negamus
itaque, plus quod laxari conscientiam ; imò dicimus
modico Christianæ Reip. damno, ne dica-
mus, id esse hujusmodi reformatores, qui Chri-

fratrum animas & conscientias exaggerationibus suis imprudentissime, ut mitissime loquar, perturbant: si enim aliquid in hoc genere restaurandum esse videtur, dicant Ecclesie; si aliqua opinio probabilis esse non videtur, & tuta in praxi, impugnent illam Christiano more, oppositis argumentis, non convitiis, rationibus, non calumniis; vel potius deferant ad tribunal illud, in quo de doctrina fidei & morum judicatur; hortentur omnes ad perfectius, ad melius, ad curius; sed ne imponant quæsi aliis iugum importabile, quod forte ipsi digito movere noliunt, sed pergamus.

59. PITHAN. Restat ultima lectio, in qua auctor nobis confenit: nimirum, quod homo illetteratus lequi possit licite, in materia morum, vel conscientia alicujus Magistri, seu Doctoris sententiam; modò scilicet ea sit hominis opinio, saltem apud vulgum, qualem docti, periti, piique homines habere solent.

100. ANIM. In hoc etiam sibi contradicit; ponamus enim aliquem illiteratum, dubium, utrum vigesimum primum ætatis annum attingerit, ex aliquo Doctore facis magnæ opinionis, sed Probabilista, cum auctore loquar, querere, an jejunii lege teneatur, quæ statim respondeat, non teneri; quia scilicet lex dubia non obligat, ex quocumque tandem principio id deducat, sive nostro, sive alio communi, in titulo possessionis fundato; ponamus etiam ex eodem ultra querere, an sit certum, præceptum dubium non obligare, neutiquam certum esse dicit, sed tantum probabile; his politis, nemo neget, illiteratum illum, quanvis aliqui literarum expertem clarissimè perpicere, tutius esse jejunare, quam non jejunare, id est, servare legem, quam non servare; igitur quod jure Doctor ille teneri sequi tutius, in probabilibus, eodem hic teneretur; imò longè potius jure, quia vim certæ probabilitatis & conscientiæ certæ, quæ ex ea sequitur, longè minùs perspicit.

101. PITHANOP. Adderem ergò , illiteratum illum verbis tui Doctoris non jam divinam, sed humanam prorsus fidem habere, ut constet; igitur si ab aliquo interrogetur, utrùm certus sit, respondebit illico, se minime certum esse: & si rursus ex eo quæretur, utrùm certius sit ex duobus, nimirum jejuna- re, aut stare diebus illius Doctoris, respondebit haud dubiè, tutius esse, jejunare; si ergo Doctor ipse tenetur tutius sequi, ex principiis hujus auctoris, quia videt, tutius esse, oppositum verò dubium & incertum, pari jure, tenetur illiteratus, qui etiam tutius esse cognoscit; sed his omisiss, veniamus ad alia; quæ sunt majoris momenti, apag. 263. ad 267. habet aliqua quæ falsissima esse reputantur: 1. nullam inculpatam ignorantiam, etiam invincibilem, agnos- cere videtur, nisi in dubiis, quia, inquit, in aliis non excusatur à peccato, etiam si labore ignorantia in- vincibili, sit; quæ dictis Magistri, Confessarii, Docto- ris; nec enim inquit, propria simplicitas & ruditas tutum reddit.

102. ANTIQ. Haud dubiè resilita majoris momenti est, de qua jam actum est in secundo congressu: quia non jam probabilem sententiam, sed ad minus conclusionem Theologicam esse duco, quod quavis ignorantia ininvincibilis, sive in dubiis, sive in certis, sive in facto, sive in jure, peccato eximat, modo sit verè ininvincibilis, non crassa, non affectata, non voluntaria, non cum pravo ad malum affectu conjuncta: nam de fide est, non enim peccare, qui à necessitate liber non sit, ut desinivit Ecclesia in tertio
propos.

propositionis Jansenii censura & damnatione; sed ignorantia invincibilis cum necessitate conjuncta est, igitur ignorantia invincibilis peccato eximit; hæc ultra non prosequor, quæ hujus instituti non sunt; unum addo, hoc certe unum esse ex præcipuis Calvinistarum & Novatorum dogmatis; viderint illi, qui Hæreticis illis in hoc saltem suffragantur; nec ad stipulatur Adrianus, quando dicit, per ignorantiam juris neminem excusari; quia non loquitur de ignorantia invincibili, ut constat ex iis, quæ sequuntur; vult enim per ignorantiam invincibilem excusari simpliciores, si ea nesciant, quæ ex Decalogo deducuntur: Decalogi autem ignorantiam invincibilem, cum multis aliis esse non putat, de quo in præfati non est quæstio; imò ex hoc eodem Adriani loco, ab auctore citato convinci posset, nempe dicit Adrianus, illiteratum illum, qui consilium pro parte periculosa sequitur, ac se se veroperculo exponit, non tamen in eo peccare, quod se se periculo exponat, sed in eo, quod legem violat, quia, inquit, ignorantia juris neminem excusat; sic autem in isto, vel se se exponit periculo, quod ignorat ignorantiam invincibilem, vel non invincibilem; si hoc secundum dicas, igitur in eo peccat, quod se se exponit, quia intrinsecè malum est; si verò primum, igitur datur ignorantia invincibilis eorum, quæ sunt juris divini ac Decalogi, eaque peccato eximit; quid reponi possit, non video, nisi nobiscum dicant Adversarii, omnem ignorantiam invincibilem esse inculpatam.

103. PITHAN. Hoc argumentum integram transactionem desideraret, sed hoc munere jam alii pro dignitate defuncti fuerunt; unum tantum addo, cuius occasione mihi porrigit, si enim illiteratus ideo ignorantia invincibili laborat, in dubiis, quia nescit discernere probabilitates opinionum; eadem etiam vitio doctus laborabit, quia nescit discernere veritatem opinionum, in dubiis enim & tantum probabilibus veritas discerni non potest; igitur, quo ad hoc, laborat ignorantia invincibili, quæ pariter illum eximit culpæ, si fortè opinionem falsam sequatur; sicuti eximit illiteratum, si fortè opinionem improbabilem à malo Doctore illi suggestam, sequatur: est enim par utrumque ratio, unde fortè aliqui ultimum opinionis probabilis fundamentum in ipsa ignorantia invincibili statuerunt.

104. ANTIM. Appositè, haud dubiè adnotas; aliud tamen illud quæ nobilius principium, seu fundamentum statuimus, certam scilicet probabilitatem, ex qua deinde certus illius usus, ac certum circa illum iudicium practicum necessariò consequitur; malè igitur auctor asseruit, eum qui laborat ignorantia invincibili, præterquam in dubiis, culpæ non eximi, quam sententiam aliqua nota dignam reputamus, sed perge.

150. PITHANOP. Absre meo iudicio Bussembaum sugillat & carpit, eo quod Bonacinam adducat, in gratiam illorum, qui non unum modò, verum etiam plures Doctores consulunt; quia, inquit, Bonacina docet, eos à peccato excusari, dum modò rectam habeant intentionem id faciendi, quod licitè fieri possit: quasi verò Bussembaum secus sentiat, aut Navarrus, quem auctor adduxit, in alio sensu loquatur; nunquid amabò hoc non est nodum querere in scirpo, sed mirare, quod habet pag. 166. Doctorem scilicet illum, quem in remoralibus, illiterati, aliquæ minùs periti consulere debent, non quemlibet esse debere, etiam doctum, sed Doctorem Theologiæ institutum, & deputatum in Ecclesiis Cathedralibus

& Collegiatis ad hoc munus. Doctorem igitur Angelicum in remoralibus consuli non posset, nec Doctorem subtilis, multò minùs recentiores, Suarez, Vasquez, Molina, Lugo, Bellarminus, Toletus, &c. quia deputati non erant in Cathedralibus, vel Collegiatis; nec etiam Navarrus, aut quispiam alius Sactorum Canonum peritus, qui non sit Doctorem Theologiæ, tu ipse, Antime, quem miselli saltem aliqui de rebus moralibus patienter audiunt, consuli ultra non poteris, rem fortè tibi gratam, quia te à multa molestia eximet.

106. ANTIM. Hæc quidem per jocum, imò illa per jocum dicta esse, mihi facile persuadeo; nec Dionysii & Doctoris Angelici loca, id quod adstruit auctor, probare videntur, sed tantum mihi doctos à doctioribus doceri & erudiri; quod pertinet ad res fidei ac certa morum placita, ab Ecclesiis, id est, à Romano Pontifice, qui totius Ecclesiæ caput est omnibus Christi fidelibus proponuntur, in provinciis, per Episcopos & horum iussu, per Parochos, seu divini verbi Præcones; quod verò attinet ad alia, doctos, peritos, pios, prudentes homines minùs docti consulunt, licet si non sint in Cathedralibus deputati; qualis esse debeat probus consultor, in primo congressu, abundè dixi, neque hic repetere vacat, illud præsertim cæteris inculcare non cesso, maximum delectum in hoc habendum, & suspectos homines fugiendos, quorum numerum hac tempestate maximum esse, constat, ac præsertim reformatores quosdam de præfati Ecclesiæ usu malè sentientes, nec non incredibili factionis studio agitato, quid enim ab eo boni consilii haberes, qui rejectis melioribus consiliis pessima amplexus est; sed expectamus breviter rem istam.

107. PITHANOP. Primò sic probat: Homo illiteratus tenetur credere suo Parocho, etiam falsam doctrinam proponenti, pro quo citat cum aliis Tolet. lib. 4. cap. 3. ergo tenetur sequi opinionem Magistrum vel Doctoris, quod deinde confirmat ex c. per tuos. 2. de simon.

108. ANTIM. Non dicit Tolet. teneri rusticum credere Parocho, sed Episcopo, quod certè aliqua observatione dignum est: hoc enim, saltem ut plurimum, & in multis locis, Parochorum caput superat, ut scilicet dogmata fidei & novas decisiones populo proponant, exponant, &c. Non nego, aliquos esse, qui eo munere pro dignitate defungi possint, præsertim in celebrioribus civitatibus; quod tamen multi sint ad id muneris inepti, in pagis præsertim, & villis, perspicuum esse constat. Sylvester etiam quem citat, in sum. v. fides, illud non habet in eo majorem fidem desideratam; dato verò antecedenti, negari potest consequentia, nec c. per tuos, citatum dicit, teneri, sed tantum non peccare illum, qui sequitur consilium falsum alicujus gravis auctoris, quod certè verissimum est ex nostris principiis, non tamen sequitur ex dicto antecedente; ut patet ex ipsis terminis.

109. PITHANOP. Hoc vitium nonnullis auctoribus satis familiare est, ut paginas falsis, aut certè parum appositis allegationibus impleant, Jurisconsultos illos imitari, qui pro utraq; parte, eisdem textus, eadem auctorum loca citant, imitari potius deberent P. Thomam Sanchez, qui præ cæteris Scriptoribus, allegationes multiplicavit, ea tamen fide, quæ omnem ferè superat fidem; sed his omis, ad secundam auctoris rationem venio, quæ mihi efficacior esse non videtur: multa, inquit, docuerunt SS. Patres, quæ deinde ab Ecclesiis damnata fuere, & hic

Cypria

eam sequi non tenetur, nec potest, cum non sit tuta in praxi; si tamen aliqua opinio penitenti suffragetur, quæ sit tuta, quia certo probabilis, tenetur haud dubiè; etiam si oppositam veram esse, putaret; v.g. dubitat penitens, an attigerit annum 21. & credit, juxta opinionem certè probabilem, in hoc dubio, se non teneri lege junii; confessarius tenet oppositam; hic non potest, hoc nomine, absolutionem eidem negare: cur enim? operaretur, inquis, contra suam conscientiam; ex errore igitur; nam si judicet opinionem penitentis certè probabilem esse, licet oppositam veram potius judicet, certò judicat esse tutam in praxi; ac proinde penitentem tutò & absque peccato illa uti; si illud est igitur, quod absolviendo, operetur contra suam conscientiam; nam certum judicium praxicum non fundatur, ut jam dixi, in veritate incerta sed, in certa probabilitate opinionis: unde cum ipse confessarius non sit certus de opposito, juxta Paludanum, Sylvestrum, aliosque ferè omnes antiquiores, & recentiores, judicio penitentis, immo & suo, ut dixi, stare debet; Comitulus autem luculenter hallucinatur, dum vult, idem esse, facere contra suam opinionem, & contra suam conscientiam; quantum unum differat ab alio, vel ipsis Tyronibus notum est; cum opinio sit tantum probabilis, conscientia verò certà; ad id denique, quod dicit, inde sequi, à confessario eum posse absolvi, quem sciret, peccati mortalis, formalis scilicet, Reum esse, cujus tamen eum non penitet, eadem facilitate negatur, quia asseritur; nulla enim est opinio probabilis, quæ id astruat, & qua fretus penitens confessarium ad illam adstringat, videt, quàm hæc levia sint.

116. PITHANOPH. Jam video, uti ante jam prævideram, sed quod inverecundia Valentiam & Sanchez, quales viros, Deus immortalis, insimulet, eò quod dicant, Confessarium ad id teneri, quando scilicet penitentis opinio est verè ac certo probabilis, nullus enim alio modo rem istam intelligit, & omnes ultro concedunt, confessarium non teneri, si partis oppositæ certus sit, aut saltem ex conscientia erronea certus sibi esse videatur, abstinere potuit ab eo scommate, sed grandia istorum auctorum opera auctores suos laudant abundè atque defendunt, parum abest, quin saltem indicem apologum, sed parco, ceterum, quoad hanc sententiam, Sanchez noster lib. 1. in Decal. cap. 9. num. 28. innumeros citat, puta Victoriam, Sot. Navarr. Ledesm. Henric. Azor, Suar. Vasquez, Polanc. Manuel, Jason, Salas, Valent. Sayr. adde alios recentiores, Lugo, Martinon Castro Balao, Laym. &c. hoc autem de Valentia, & Sanchez dictum, mihi revocat in memoriam illud cucullati, cujus nomini parco, dictum, qui cum in collatione morali publica Suarem ab uno ex iis citatum fuisse audisset, excanduit illi, eo, ecquis est ille Suarez, inquis? quis ille Suarez? cujus non sum dignus, fere dixi, dignus non es, solve re corrigiam calceamenti, cui, ut dicam quod res est, una dumtaxat antiquitas deest, ut ex primariis Theologiae Principibus censeatur: quod verò subnectit de Doctorem & opinionum detectu, ad rem nihil facit, modo certò constet, opinionem esse probabilem, nihil prorsus de periculo metuendum, Doctorem autem, seu senem, seu juniorem, eum esse oportet, qui doctrinam, peritiam, judicium, pietatem cum multo usu conjunxerit: longus usus, ut plurimum saltem, senum est, cum verò senem dico, decrepitem non intelligo, sed quinquagenario majorem, vidimus aliquando pueros senes, & senes pue-

ros; Doctorem Anglicum etiam juniorem potius consulerem, quam multos septuagenarios: quod multæ antiquorum opiniones jam antiquatæ sint & obsoletæ, non erat quod auctor inficias iret; ducentas hujusmodi, si à me aliquis exigit, facile recensere; nec etiam, quod quadraginta quinque propositiones postremo decreto, ut falsas damnatas fuisse, iterum diceret; cum ex sola decreti inspectione, falsissimum esse constet, easque dumtaxat juniorum esse; cum reverà omnes ferè antiquæ sint, præter eas, quas argumenti novitas antiquas esse non patitur; quod reverà probandum suscipio, si aliquis fidem in hoc mihi detrectet: excerptæ ex Guimenio illius non sunt, sed antiquorum: quod ut probetur, oculis dumtaxat opus; nam auctorum loca fideliter refert; antiquorum item, quæ à Gonetio, & alio, quem auctor appellat, recensentur, & aliquot recentioribus ab hoc ultimo injustè affictæ; & verò recumfentio, multas antiquorum opiniones paulò laxiores à vestræ auctoribus castigatas & temperatas fuisse: quod demum aliqua opinio inde suam vim, & licitum, vel illicitum utum ducat, quod ad proprium commodum spectet, falsissimum esse, jam diximus; nihil enim facit proprium commodum, ad probabilitatem opinionis: Unde, vel certò est probabilis, vel non, præciso proprio commodum, si primum, tuta est; si alterum, tuta non est, si de servanda lege agatur; nam si non agatur de servanda lege, quælibet opinio tuta est.

117. ANTIM. Nihil ergo restat, ut video, nec à te dictis quidquam addendum esse putarim; uno tenore & tractu, omnia retulisti simul & refutasti; quare huic concessui finem tandem imponamus; alium si per te licet, post alterum diem, instituamus, ac discutiamus alium libellum cujus copiam mihi fecisti.

PITHANOPH. Per melicet, oportune agero, & libellum feram: vale Antime, cui sanè multum à me deberi profiteor.

ANTIM. Tu etiam vale, Pithanophile, ac tibi persuade, te à me plurimum diligi,

DIALOGUS V.

De Opinione probabili.

In quo ea religiosè ac modestè refelluntur, quæ Pater Vincentius Baro, Patri Fabri in sua Theologia morali, & quibusdam aliis imposuit.

1. CUM hæc eriam ad Probabilitatem argumentum pertineant, sub hac Dialogi forma, eadem comprehendere, non dubitavi, & quia difficile est, istum Hominem, à quo dira omnia, non modò adversus auctores nostros, eosque primæ classis & magni nominis, sed adversus Societatem universam congesta sunt, ea, quæ par est, tum animi tum maxime styli moderatione confutare, dabo singularem operam, & in id præsertim enitar, ne quid còviti, aut recriminationis, immò ne quid durius, vel asperius mihi excidat, quo vel minimum castigatoris etiam oculi pudor perstringatur; eo dumtaxat nomine illud